

СЛОВО

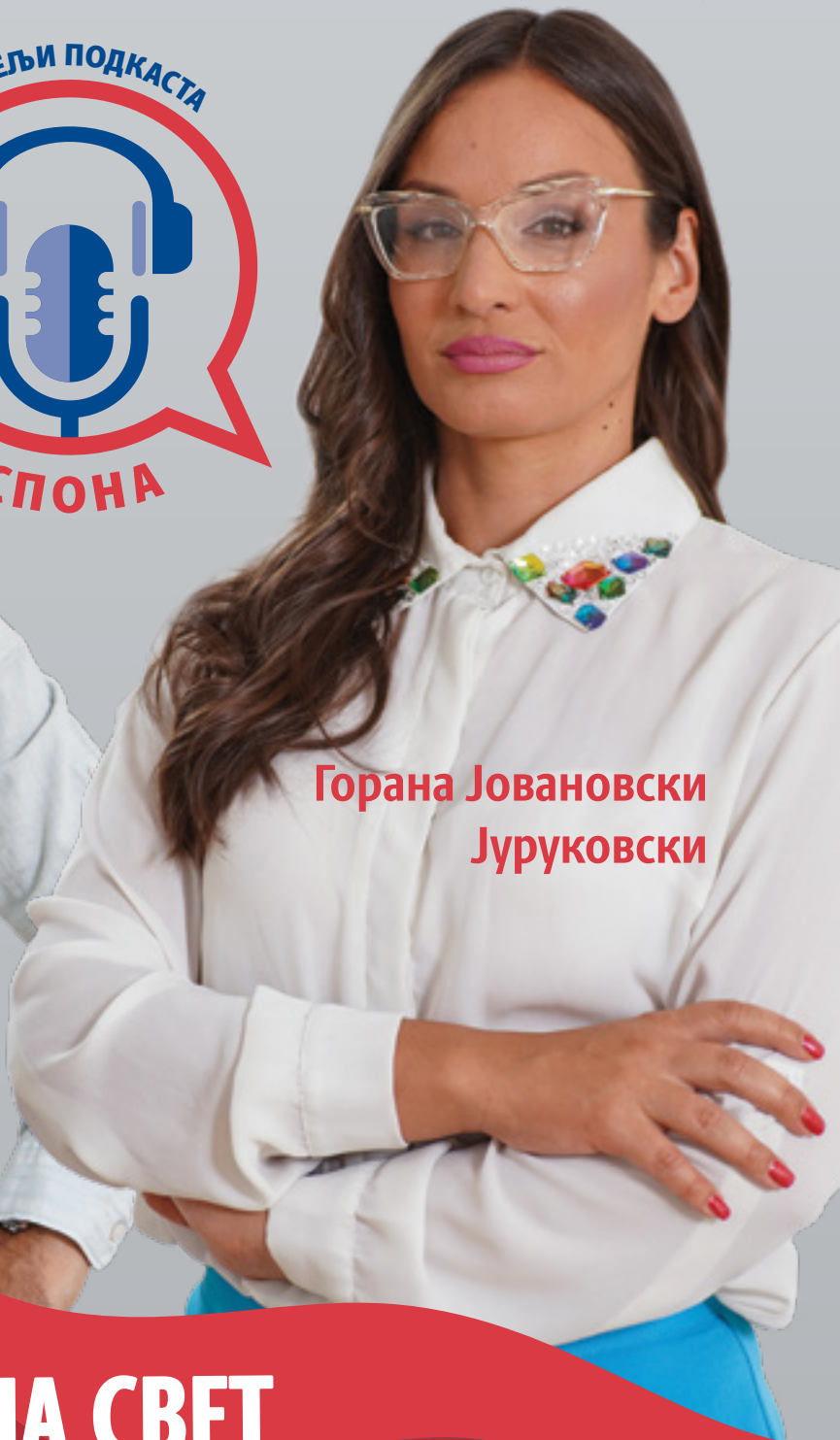
Српски културно информативни центар Спона у Републици Северној Македонији

Никола
Здравковић

СПОНА

Горана Јовановски
Јуруковски

ПОДКАСТ СПОНА

НОВИ ПОГЛЕД НА СВЕТ

ВЕРУЈТЕ СВОЈИМ ОЧИМА

Милутин Станчић

ПРЕВИШЕ ДОБРИХ РАЗЛОГА

Време руши зидове. А наша непрестана брига оквире.

Ми постику спајамо са земљом. Спој простора – естетског и ванвременског. Ми бирамо узвишенији чин читања, поимања и писања. Због тога боље разумемо људе и лепоте које нам се нуде.

Не верујте протувама.

Врзино коло се окреће. Луцидности нам недостаје. Текстове доносимо на светлост дана. Пишемо о старини, о синовима и покољењима неких старих Срба, часних и необичних. Ретких, каквих засигурно нема више. Гледајући у то коло око нас, сетимо се пређених међа. Припремајући наше ново издање штампане истине, другачије од оних уоквирених, налицканих, лажних постулата, били смо у Канареву, Смоквици и Богданцима. Ево нас у Горњанима, Кучевишту. Са новим школским прибором у Нагоричану, Кучевишту, Табановцима. Нова, необична места, тачака нашег хуманитарног низа. Подсетили се на Кочића, разговарали са спортистима, необичним спортским радником Валентином Стоиловићем из Речице, са песницима, врсном глумицом Биљаном Ђуровић, осврнули се у последњем поздраву и сећању на преминулу Миланку Миловановић Зафировски.

Приче су нове. Остаје само питање како ће реаговати јавност јер, етика је нестала. Уметност је девалвирана. Из године у годину, исправљамо људе и њихове ћуди, њихове лапсусе и (не)свесне реторичке грешке наших дана и по-

днебља, када је свако мерило истине и правде помешано, затровано. Истину је заменио интерес. Добро знамо то; испразно је било шта додати.

Паметном доста.

Ми смо за Геопоетику, а не Геополитику, на коју су „навучени“ многи, и сви је, као, разумеју.

Ми поетику спајамо са земљом. Спој простора – естетског и ванвременског. Ми бирамо узвишенији чин читања, поимања и писања. Због тога боље разумемо људе и лепоте које нам се нуде.

У недостатку прецизнијих речи, бирамо дела. Иза наших светлописа се крије живот, онакав какав уистину јесте. Тој палети додајемо светлост дана, шареноликост боја и ружичасту слику урамљујемо у албум посећених и помогнутих породица, од Нагоричана до Јосифовова. Планинска забачена села су доступна и видљива у хуманитарним извештајима организације Срби за Србе, на страницама Слова, сајта СПОНЕ и у извештајима бројних дипломатских личности.

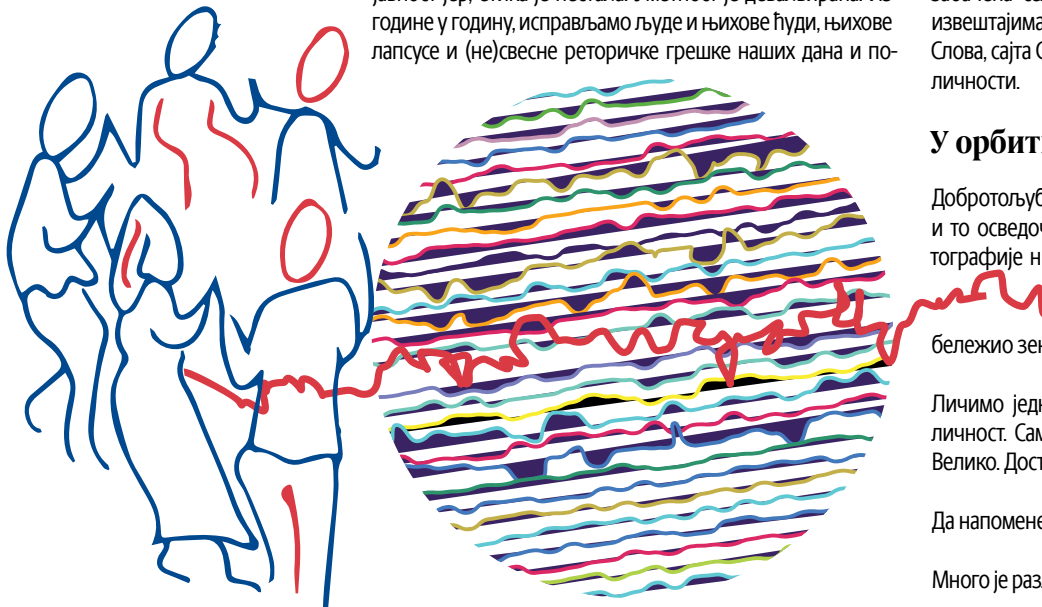
У орбити је човек, у фокусу дете!

Добротољубље – начин живота! Знајте да смо свуда били и то осведочили речима, делима и светлописима. Те фотографије нису настале у фотошопу, нису скинуте са неког сајта, ми смо их начинили. Настале су понајпре у оку човека, фотоапарат је само бележио зеницу душе.

Личимо једни на друге, али је свако, понаособ, засебна личност. Само је дело универзално, једно и јединствено. Велико. Достојно имена којеј носимо.

Да напоменемо, тим је промењен. Употпуњен.

Много је разлога да препознате ове трагове. И превише... ●

ИМПРЕСУМ:

СЛОВО издаје: Српски културно информативни центар СПОНА | **Адреса:** Кирила и Методија бр.30, 1000 Скопље.

Жиро рачуни: 200003362578033 Стопанска банка АД Скопје | **Донаторски:** 200003382648497 Стопанска банка АД Скопје
www.srbi.org.mk spona.srbi@gmail.com

Главни уредник: Милутин Станчић | **Графички уредник и дизајн:** Мишко Петковски | **Лектура:** Александра Младеновић
Редакција: Милош Стојковић, Теодора Цветковић.

Штампа: ПОЛИЕСТЕРДЕЈ ДООЕЛ, Визбегово, ул. 1552 бр. 10, 1000 Скопје | **Тираж:** 1000 | **Датум штампања:** 12.09.2024.

Пројекат потпомогнут суфинансирањем Министарства спољних послова Србије - Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону

Снажење односа између Србије и Северне Македоније

Илинданске председничке поруке из Прохора Пчињског

После обиласка древног храма одржан је састанак председника Републике Србије Александра Вучића са председницом Републике Северне Македоније Горданом Сиљановском Давковом која претходно положила цвеће испред Спомен-плоче првом заседању АСНОМ-а (Антифашистичког собрања народног ослобођења Македоније), које је пре тачно 80 година одржано у манастиру

У празничном дану обележавања македонског националног празника Илиндена, у манастирском комплексу светог Прохора Пчињског, председник Србије Александар Вучић је уз букет цвећа дочекао председницу Северне Македоније Гордану Сиљановску Давкову, која је предводила званичну делегацију у радној посети Србији.

После обиласка древног храма светог Прохора Пчињског, одржан је састанак председнице Републике Северне Македоније са председником Вучићем. Сиљановска Давкова је положила цвеће испред Спомен-плоче првом заседању АСНОМ-а (Антифашистичког собрања народног ослобођења Македоније), које је пре тачно 80 година одржано у манастиру Св. Прохор Пчињски.

СИЉАНОВСКА ДАВКОВА: МИ СМО ДОБРИ СУСЕДИ

Председница РСМ Гордана Сиљановска Давкова изјавила је да је изузетно задовољна посетом Србији и сусретом са председником Александром Вучићем. Истакла је да две земље имају одличне добросуседске односе иза којих стоји жеља за солидарношћу.

- Као што знате, велики сам заговорник регионалне сарадње. Уверена сам да ако се не разумемо, ако не помажемо једни другима, не можемо очекивати да нас други разумеју. Зато треба да урадим свој део посла, да решавамо проблеме међу собом, да не дозволимо другима да то решавају", рекла је Давкова у заједничком обраћању после разговора са председником Србије Александром Вучићем.

Одушевљена је гостопримством и оценила да је за њу ова посета изузетно значајна.

- Заиста не могу да заборавим овај тренутак, много ми значи. Већ је поменуто да овај дан за нас није обичан празник, јер је то дан стварања Антифашистичког већа, националног ослобођења земље - подсетила је Сиљановска Давкова.

Ово је њена прва посета Србији као председнице РСМ. Но, истакла је да је сигурна да неће бити последња. Изразила је велику захвалност за помоћ коју је Србија пружила током недавног гашења

пожара. И то је доказ да две земље имају одличне добросуседске односе иза којих стоји жеља за солидарношћу.

- Мислим да је најбоље да се овај однос у будућности регулише потписивањем споразума, онда ћемо заиста дати добар пример, рекла је председница РСМ.

АЛЕКСАНДАР ВУЧИЋ: СИГУРАН САМ ДА ЋЕМО РАЗВИЈАТИ НАЈБЛИЖЕ МОГУЋЕ ОДНОСЕ

Председник Србије Александар Вучић је грађанима РСМ честитао национални празник Илинден, а током заједничког обраћања је рекао да је веома срећан што је могао да честита Гордани Сиљановској Давковој победу на изборима, као и да јој пожели успешан рад у наредним годинама.

- Сигуран сам да ћемо са Северном Македонијом развијати најближе могуће односе, пажљиво, уз међусобно поштовање и да ћемо радити на конкретним пројектима - рекао је Вучић.

Изнео је да је у разговору било речи о изградњи 190 километара пруге од Табановца до Ђевђелије, „како бисмо могли брзом пругом да стигнемо до Солуна“. Исто тако, како је рекао, разговарало се о евроинтеграцијама, заједничкој муци и интересима две земље.

- Замолићемо председницу Северне Македоније да пре краја године дође у званичну посету Београду и да разговарамо о свим важним темама, наша трговинска размена је била 1,75 милијарди, уверен сам да у наредне две године можемо да достигнемо и преко две милијарде евра - рекао је Вучић.

Истакао је да је манастир Свети Прохор Пчињски најбоље место за овај сусрет, јер симболизује спону између Србије и Северне Македоније, укоренењу у заједничкој традицији, култури и изазовним историјским околностима које су обликовале идентитете наших народа.

“Управо је и Илиндан, односно Илинден, још једна додирна тачка на којој треба да темељимо даље повезивање наших двеју земаља. Захвалан сам Његовом високопреосвештенству архиепископу

ПОРУКА ВУЧИЋА О СПОНИ СРБИЈЕ И СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ ОБЈАВЉЕНА НА ЗВАНИЧНОМ ИНСТАГРАМ НАЛОГУ

“Ова посета представља одличну прилику за јачање партнерства и афирмацију заједничких вредности Србије и Северне Македоније у циљу напретка и развоја целог региона”, навео је Вучић.

и митрополиту врањском Пахомију и игуману манастира архимандриту Методију, на срдчаном дочеку и изузетном гостопримству у овој великој светињи, која готово хиљаду година представља место окупљања, повезивања и духовне обнове”, навео је Вучић.

ГОВОР ПРЕМИЈЕРА ХРИСТИЈАНА МИЦКОСКОГ У КРУШЕВУ

Данас је светли дан за Македонију. Празнујемо херојско дело и подвиг хиљада оних који су славне 1903. подигли устанак, не само за слободу, већ и устанак слободарског духа, борбу за правду, веру у вредности и наду да се победи после вековног ропства, падова, тешког живота и бројних жртава, истакао је у говору на историјском Мечкином камени код Крушева премијер РСМ Христијан Мицкоски.

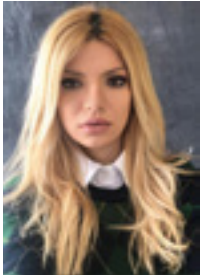
— Имамо дуг према историји, али и пред собом, као људи да покажемо достојно поштовање и озбиљним достојанством и наклоном да се односимо према делу и херојству ових људи. Треба свако од нас овде, и свуда по свету, да зна да су хероји ове земље били скромни и пркосни људи који су својим животима плаћали данашњу слободу коју имамо и живимо. Свако парче земље по којој се данас крећемо натопљено је крвљу илинденца, муком и жртвама хиљада њих пре тога, што само пружа одговор да наша борба има континуитет, она је трајала и опстајала, да су хероји ове земље сви они који су на својим плећима и својом жртвом плаћали скупу цену слободе коју имамо данас, рекао је Мицкоски.

●
М.С.

Психолошке радионице за децу

У Српском културно - информативном центру „Спона“ у Скопљу (Булевар Св. Кирил и Методиј бр. 30 - Центар), од септембра месеца ове године почињу едукативне радионице за децу од 10 до 14 година.

- Ове радионице обухватају широк распон тема које су обједињене у неколико области:

развијање самопоуздања, емоционалних и социјалних вештина код деце, конструктивно решавање конфликта, развој асертивне комуникације, каже Бранка Бранковић, координатор и руководилац пројекта.

- Изложеност утицајима модерне технологије, друштвених мрежа и онлајн комуникације су само неки од бројних фактора који наглашавају потребу за развојем емоционалне писмености код деце. Овладавање техникама емоционалне писмености утиче позитивно на мотивацију и успех деце, истовремено их оснажујући да успостављају квалитетније односе и да јачају самопоуздање. Велику вредност представља учење детета од најранијег детињства да препозна своја и туђа осећања и како адекватно да их искаже. Ментално здравље деце треба да буде приоритет, јер без менталног здравља нема здравља, наглашава Бранка Бранковић. Радионице овог типа имају за циљ да децу припреме за живот у којем ће пре свега бити срећнија и задовољнија, развијајући емоционалну стабилност и потребне вештине за превенцију различитих потешкоћа са којима се свакодневно сусрећу.

Деца из Македоније на летњем кампу Школе пливања у Пожаревцу

У организацији Српског културног центра СПОНА из Скопља, 15 ученика из Тетова, Јосифова и Кучевишта, отпутовало је у Пожаревац на летњу школу пливања.

Захваљујући Кабинету Министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије с дијаспором, Ђорђу Милићевићу и Николи Рађену, прослављеном ватерполисти који је организатор ове школе пливања,

малишани из Македоније су са троје ментора добили прилику да буду део овог кампа. На пут их је испратила Бранислава Танасковић, председница Националног Форума Срба у Македонији.

Ђаци су на поклон добили Слово и Мали Политикин Забавник, сендвиче, воду и сокове.

Из Кучевишта пут Србије кренули су Стефанија Чучић, Далибор Пауновски, Теодора Перковић, Матеј Кољевић, Ана Нинић, Мила Нешковић и Христијан Комненовић са својим ментором Аном Гурмешевић.

Стефан Андонов, Мартин Стојанов, Мартин Кнежевић и Снешка Кнежевић са ментором Милошем Кецојевићем су на пут пошли из Јосифова, а из Тетова су им се придружили Ема Трајчевска, Давид Стерјоски, Марко Ћировски и Петар Петровски са ментором Јованком Стевановском.

Стефан Миленковић у Скопљу

На преласку лета у јесен спрема се ексклузивни концертни спектакл са светски познатим виолинистом и мљеником многих генерација Стефаном Миленковићем и Македонским камерним оркестром „Профун-

дис“! Овај изузетан музички догађај одржаће се 20. септембра 2024. године у велелепној великој сали Македонске филхармоније. Стефан Миленковић има дугу и успешну каријеру солисте и виртуозног виолинисте. Његови наступи красе сцене најпрестижнијих концертних дворана широм света, а његов наступ познат је по дубини, прецизности и невероватној техничкој спремности.

Добитник је бројних награда и признања, а у Србији носи титуле уметника века, најхуманије личности, личности године и један је од најпознатијих уметника који каријеру граде на позорницама света.

Почео је са само шест година, изводећи више од 1.000 концерата до своје 16. године. Његова виртуозност и дубина извођења учинили су га једним од најцењенијих виолиниста своје генерације. Са само 10 година наступио је пред америчким председником Роналдом Реганом на Божићном концерту у Белој кући, следеће године је свирао за Михаила Горбачова у Београду, а са 14 година наступио је пред папом Јованом Павлом Другим.

Са 16 година је одсвирао свој 1000. концерт у Монтереју у Мексику, а са 17 је већ победио на бројним такмичењима младих виолиниста. Стефан Миленковић, познат по изванредној техничкој вештини и емотивној интерпретацији, заједно са „Профундисом“ представиће узбудљив програм који ће одушевити публику својом лепотом и динамиком. Не пропустите ову јединствену прилику да уживате у музичкој вечери која ће вас оставити без даха – кажу организатори.

Летња школа српског језика у Старом Нагоричану

Удружење Срба и Македонаца „Бранко Чајка“ из Тетова и Удружење за развој пољопривреде и заштиту животне средине кроз истраживање, едукацију и одржавање биодиверзитета „Живот“ из Куманова, као партнерска организација, организовали су „Летњу школу српског језика“ од 19. до 24. августа. Пројекат је подржан од Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије и Општине Старо Нагоричане.

- Летња школа, замишљена као летњи камп, намењена је деци и младим припадницима српске националности у Републици Северној Македонији и обухвата 30 ученика узраста од 10 до 18 година. Циљ пројекта је употреба, учење, чување и неговање српског језика и ћириличног писма као и представљања значајних имена српске културе и традиције, каже

Соња Андонов, председница удружења Срба и Македонаца из Тетова.

- Поред часова српског језика и и књижевности, реализовани су часови српске историје и традиције. За време трајања школе организована је посета културно-историјским местима у околини, што омогућава да се српска историја спозна

на самом месту, као што је Спомен-костурница „Зебрњак“, црква Светог Ђорђа у Старом Нагоричану, затим манастир „Забел“ и манастир „Проход Пчињски“. Реализација ове школе доприноси очувању српског језичког и културног идентитета Срба који живе на овим просторима, додаје Андонов.

Анђелко Крстић у „Десет векова српске књижевности“

Издавачки центар Матице српске објавио је изабрана дела Анђелка Крстића и Боривоја Јевтића у антологијској едицији „Десет векова српске књижевности“.

- Из љубави према делу и делатности Анђелка Крстића настала је и научна монографија „Живот је жив“, чији су издавачи Народна библиотека „Раде Драинац“ у Прокупљу и „СПОНА“ у Скопљу. Хвала нашем професору Горану Максимовићу и уредништву едиције на позиву и предлогу, каже Мирјана Бојанић Ђирковић, доцент на Филозофском факултету у Нишу, додајући да јој је дело Анђелка Крстића дефинитивно променило поглед на свет.

- Чујте, почујте и поштујте све што је Крстић учинио за књижевност, просвету, свој народ и језик. Дело Боривоја Јевтића тумачила сам кроз излагања на научним конференцијама и у раду о рецепцији Андрићевог стваралаштва у Јевтићевом делу, објављеном у часопису „Philologia Mediana“. Живела љубав, закључује Мирјана.

Илинданска литургија на македонском језику у Јабуци крај Панчева

У православној цркви Св. пророка Илије, у Јабуци код Панчева, на Илиндан је, на захтев македонске заједнице у Србији, македонски свештеник одржао прву литургију на македонском језику, јавио је дописник МИА из Београда.

Историјски чин прве литургије на македонском језику у Србији одржан је на иницијативу Националног савета македонске националне мањине (НСМНМ), након вишемесечног труда.

- Ми смо, као Национални савет Македонаца у Србији, преговарали са МПЦ-ОА и СПЦ, а од Архиепископа МПЦ-ОА господина Стефана и надлежних епископа - Епископа сремског Василија и Епископа Никанора Банатског од СПЦ, добили смо сагласност, тј. благослов за одржавање свете литургије на македонском језику у православној храму Св. пророка Илије у Јабуци, рекао је Марјан Јовановски, секретар Македонског националног савета у Новом Саду.

Свету литургију је служио јеромонах Дионисије Ботев из манастира Беркасово, храм Св. Петке у Срему, као резултат сарадње и благослова СПЦ и МПЦ-ОА. На литургију и прославу Илиндана у Јабуци дошли су Македонци из целе Србије.

- Данас је посебан дан у свим нашим македонским срцима, тим пре што смо ми који живимо у Србији имали прилику и част да присуствујемо првој литургији на македонском језику, а симболика је већа, јер је одржана у месту Јабучка, где је највећа концентрација Македонаца у Србији. Могу да кажем да смо сви одушевљени и узбуђени и верујемо да је ово допринос унапређењу ионако добрих односа два народа, рекао је Венцислав Грабулов из Београда.

- Ово је историјски чин за нас Македонце у Србији и надамо се да ће то бити традиција која ће се наставити и у будућности. Веома смо срећни и поносни, утисци су Маје Глигоровске из Глогоња.

Прва литургија на македонском језику у Србији у месту Јабучка, одржана је у оквиру централне прославе 2. августа, који је признат као државни празник за македонску мањину у Србији.

У Србији је до сада одржано више заједничких литургија и саслужења црквењака СПЦ и МПЦ-ОА, али је ово први пут да је самосталну литургију на македонском језику служио македонски свештеник СПЦ.

Биљана Ђуровић, гошћа СПОНЕ

Јула месеца ове године, током гостовања са монодрамом о животу Надежде Петровић, глумица Биљана Ђуровић, која је написала и текст овог изванредног дела, за Спону је говорила о глумачком умећу, животу, изазовима и искушењима...

Надежда је годинама тиховала у мени

Биљана Ђуровић је рођена 24.09.1976. у Аранђеловцу. Завршила је Академију уметности у Новом Саду у класи проф. Петра Банићевића. Играла је, како на позоришним сценама широм Србије, тако и на сценама Народног позоришта, Звездара театра, позоришта „Славија“ у Београду, у представама Виде Огњеновић, Душана Ковачевића, Јиржија Менцла...

Поред рада у позоришту и на телевизији, у Драмском програму Радио Београда је остварила преко стотину великих, главних и насловних улога. За свој уметнички рад вишеструко је награђивана. Носилац је годишње награде „Витомир Божић“ Драмског програма Радио Београда за радиофонију. За улогу Каролине Нојбер у истоименој представи Небојше Ромчевића у режији Милоша Јагодића, Позоришта Тимочке крајине „Зоран Радмиловић“ у Зајечару, четвороструко је награђена. За улогу Надежде Петровић у истоименој монодрами, у режији Божидара Ђуровића, у продукцији Фестивала монодраме и пантомиме у Земуну, на Петом међународном фестивалу Нове европске театарске акције – НЕТА у Враци, Бугарска и на 12. Међународном фестивалу монодраме „АЛБАМОНО 2015“ у Корчи, Албанија добила је награде за најбољу женску улогу. На прошлогодишњем позоришном фестивалу „Златни витез“ у Москви, за исту улогу, припало јој је признање Златна диплома – Златни витез. Поред уметничког бави се и педагошким радом. Редовни је професор на Факултету савремених уметности у Београду и гостујући професор на Академији уметности Универзитета у Бања Луци где предаје Сценски говор и Говорну културу.

✂ Како сте се одлучили да напишете монодраму о Надежди Петровић?

➤ С једне стране, Надежда је годинама тиховала у мени, а с друге, изазивала је лавину емоција кад год бих се загледала у њена платна, нарочито она која је осликавала у ратном периоду. Размишљала бих често о снази те жене, која би у предању између две битке и негована рањеника, узимала четкицу у руке и широким покретима отимала од заборавља пределе кроз које се

О ПРЕСТАВИ

Радња монодраме „Надежда Петровић“ се догађа последњег дана живота ове велике сликарке и добровољне болничарке, у соби Ваљевске болнице 3. априла 1915. године, у времену када Србијом харају ратни вихор и епидемија пегавог тифуса. Упркос потпуној изнемоглости од епидемије, која је није мимоишла, ова знаменита, храбра, родољубива и човекољубива жена, до последњег тренутка – преиспитује (не)моћ уметности у рату, размишљајући о „чуду живота и смрти“ – безуспешно покушавајући да се придигне и врати рањеницима и болесницима.

Драматизација:
Биљана Ђуровић

Режија: Божидар Ђуровић

Сценографија и костим:
Марина Вукасовић Меденица

Музика: Светислав Божић

Дизајн звука: Зоран Јерковић

Графички дизајн:
Зоран Блажина

војска кретала, али и портрете војника, трудећи се и на тај начин да их храбри и да им подиже морал. А онда је једне године „Политика“ објавила албум са кованицама 25 знаменитих Срба, међу којима су своје место нашле и три Српкиње: Исидора Секулић, Надежда Петровић и Милена Павловић Барили. Сигурно да међу Српкињама има још оних које заслужују епитет „знаменитих“, али наћи се у прве три била је још једна потврда о величини ове жене. Биле су то године када се ишло у сусрет обележавању сто година од Великог рата, а самим тим и 100 година од Надеждине смрти, те се време само наметнуло за оживљавање њене личности и реализацију представе.

✂ Носите улогу, али сте и потписник текста. Је ли то необично, чудно, да ли то оптерећује или сасвим обрнуто, релаксира глумца?

➤ Када знате шта хоћете, а Бог вас је обдарио и књижевним даром, и кроз школовање сте научени и да драматизујете, онда сам глумац најбоље осећа којим путем треба да иде. Крајњи производ се, наравно, увек преда неком стручном лицу на проверу, неком писцу коме верујете, и тек после повратне информације, релаксирано се улази у други део процеса, а то је поставка представе. Мени је, у овом случају, од велике користи била сугестија писца, књижевног критичара и професора др Михаила Пантића, који се није сложио са предложеним насловом монодраме. Користећи у тексту и стихове Надеждиног брата, Растка Петровића, осетила сам да је за ту причу најтачнији наслов један Растков стих „руке без прстију“, да тај стих најбоље описује Србију у Великом рату, али и сликарку која је живот положила за своју земљу. Мени се тај стих тако снажно урезао да сам представи тако насловила. А онда ми је професор Пантић, врло животно рекао – „ово неко треба и да гледа“. Тада сам схватила колико наслов може бити привлачан за публику или одбити је суровошћу која се из њега чита. И једноставно смо оставили у наслову представе њено велико име. А шта се све крије иза тог имена, публика, уколико жели да сазна, треба да дође и погледа представу.

✂ Како сте припремали комад? Шта је то што вас је носило ка Надежди Петровић као личности и да ли сте задовољни постигнутим? Да ли сте остварили зацртане циљеве?

➤ Оно што ме је носило ка Надежди то је човекољубље. И снага личности коју је та жена поседовала. Готово да нема Србина који не зна макар њену Грачаницу са косовским божурима. Велики део становништва зна и за њен хуманитарни рад, али веома мали број људи познаје под каквим условима се одвијала та хуманост. У временима када лично доминира над надличним, било ми је важно да осветлим надлично у њој, ту њену страну и да је поставим као узор на који се можемо угледати. Поред њене личности, врло важан мотив је била и уметност. Шта се дешава са уметношћу, са тим лепим вештинама, кад закуца несрећа на врата. А несреће најчешће иду у јатима. Поред ратних околности, тегобног живота у тим условима, умирања рањеника на њеним рукама, стизале су и вести о личним драмама и трагедијама.

Одлазак родитеља, једне по једне сестре, тифус који је и њу саму обарао два пута... У таквим околностима, уметност губи битку. Кист се одлаже, штафелај се прекрива и чека се да нема прође. Надежда није дочекала крај рата. Али је њена уметност преживела, и сада, 150 година од њеног рођења, та уметност траје и исијава. То је опет метафора Великог петка и Васкрса. И би Велики петак. Али би и васкрсење!

А што се припреме саме представе тиче, она се у мени рађала још током драматизације. За свега пар мизан-сценских проба представа је стала на ноге, под будним оком редитеља, који је потом атмосферу даље пренио играјући се светлосним штимунзима.

Када говоримо о циљевима, мој једини циљ је био да што веродостојније прикажем Надежду Петровић. Све што се догодило преко тога, 10 година трајања представе, шест међународних признања, и надасве публика која дубоко потресена напушта салу, плод су посвећености и моје и Надеждине.

✂ Шта је подразумевала припрема, обликовање улоге, и да ли је Надежда Петровић управо то што гледаоци виде на сцени?

➤ Припрема је подразумевала истраживачки рад. Све што ми је дошло под руку, гутала сам, не читала. Трагала. Трагала за материјалима, за фотографијама које је она сачинила као прва жена ратни репортер, за њеним портретима које сам дубоко анализирао, посматрала и који су ми помогли да јој се приближим кроз гест. Кроз трагање за Надеждом упознала сам и развој болести пегавог тифуса, консултујући инфектолога да ме проведе кроз све те фазе како бих што веродостојније приказала те њене последње сате овоземаљског живота. Једноставно речено, живела сам интензивно са њом десет месеци, колико је трајала припрема.

А ево, живим и данас. А да ли је приказана у бити...? Мислим да јесте. Пре сваког извођења, уђем у цркву, запалим воштаницу и помолим се за њену душу, да ми допусти да је оживим. Тако да верујем да ми се дала.

✂ Да ли проничемо суштински до ове велике хероине и да ли смо довољно критички настројени ка себи, држави, нацији у односу на Надежду и лик који тумачите?

➤ Мислим да публика тек кад изађе са представе схвати колико је била велика и значајна ова жена. И сигурна

БИЉАНИ ЂУРОВИЋ НАГРАДА МЕТО ЈОВАНОВСКИ

У Ресену, на 22. издању Међународног позоришног фестивала Глумца Европе, награду Мето Јовановски, понела је Биљани Ђуровић, професорка Факултета савремених уметности у Београду, за улогу у ауторском пројекту „Шекспиров сонет руковети“.

Одлуком жирија у саставу: Гоце Ристовски, председник, Трајче Кацаров и Елена Трајковска, чланови, награда Глумца Европе за годишње остварење, која ће од ове године носити име легендарног македонског глумца Мета Јовановског, дугогодишњег председника међународног жирија Глумачког фестивала Европе, додељена је Биљани Ђуровић, професорки Факултета савремених уметности у Београду, за улогу у ауторском пројекту „Шекспиров сонет руковети“, заснованом на мотивима великана светске књижевности и позоришта, Вилијама Шекспира.

сам да се под тим утиском сваки човек, бар за тренутак освети. А куда и како даље настављају... светла на позорници и у сали се гасе. Сви одлазимо у мрак. И ја са сцене, и публика из сале. А да ли проналазимо светло у том мраку, то зависи од сваког појединачно.

✂ Да ли сте у истраживачком процесу док сте припремали улогу, открили важност Надеждиног добротољубља на подручју Македоније у Кољу српских сестра, али и драму о Мицку Крстићу коју је написала?

➤ Драма под називом „Војвода Мицко Поречанин“ је била за мене фасцинантно откриће. То је можда и најлепша спознаја током истраживачког поступка. Иако та драма никада није постављена, јер су оспораване Надеждине књижевне вредности, мотив који се јавља у тој драми је толико снажан и тако потресно описује страдање Срба на подручју Македоније, да завређује неку вешту драматуршку руку, која би ту причу мало преобукла и поставила на сцену. Надежда је тим својим рукописом приказала драму античких сразмера. А када је реч о „Кољу српских сестара“ готово да сам сигурна да је „Коло“ основано Надеждином снагама и упорношћу. Иако се водила као један од оснивача и постављена на место секретара, мислим да је снага „Кола“ била у Надеждиној снази, да је она била коловођа. Самим тим, тај значајни део њеног живота, приказан је и у монодрами у два сегмента. Један је говор са терасе Народног позоришта у организацији „Кола српских сестара“ а поводом Анексије Босне и Херцеговине, а други је опис путовања делегације „Кола“ кроз Македонију и подршка српском живљу коју су сестре пружале.

Надеждина сила и снага, храброст, огледа се и у једној реченици, у кући учитеља Лазара Кујунџића, где окупљеним Србима предајући новац каже: „Узмите, браћо, тај новац. Употребите га на оно што вам потребе изискују. Наместо плугова и мотика купујте пушке, а наместо семена муницију. Њоме засејте прво семе за слободу... а донде, нико неће знати да су сестре из Србије, у житу и плугу, донеле и муницију!“ Са радошћу играм и тај део у представи, али и са тугом.

Милутин Станчић

Од септембра богатија информативна понуда Српског културно информативног центра – креће емитовање подкаста СПОНА

Диван о ЖИВОТНИМ причама

Истрајним одржавањем основног програмског курса у информативној понуди у Српском културно информативном центру СПОНА, почев од покретања веома ажурног портала, па гласила Слово, стигло се до иновативне савремене „везе“ са гледаоцима. Овог месеца почиње емитовање серије разговора у подкасту СПОНА.

Сви ми свакодневно доносимо животне одлуке које утичу на нашу будућност. Од тога какво да нам буде образовање, која професија, избор животног сапутника, место боравка, друштво, пријатељи, нега потомства...

Све ове и остале „пратеће“, на први поглед обичне, а животни веома важне теме, било да су из свакодневице или на „дужи рок“, са драгим људима, ту међу нама, из нашег окружења, из Македоније, или онима који су дошли и себе пронашли овде на југу, причаћемо у подкасту СПОНА, чије емитовање почиње овог септембра.

Неиспричане приче, подсећање на оно што је било, уз планове за будућност. Све то уз кафу и „чашицу разговора“, са домаћинима – тандемом младих водитеља - Гораном Јовановски Јуруковски и Николом Здравковићем.

Са гостима ће разговарати о свему – почев од основних питања ко су, одакле су, уз каве су приче и легенде расли, школовали се, сазревали. Да ли су, како вели Никола, у „освајање планете“ кренули из сеоских сокака или са градског бетона? Шта их чини срећнима и поноснима, који би тренутак поново проживели, исправили? Да ли су имали своје узоре, шта поручују онима којима су и сами узори? Колико је важно оставити нешто иза себе будућим нараштајима?

О свакодневици у нашем подкасту разговарамо са личностима од којих тражимо аутограм и радо се са њима сликамо, а које су, на крају дана, људи као и сви други, само се баве мало другачијим и необичнијим професијама.

Горана и Никола обећавају да нам „никако неће бити досадно, ако редовно пратите раговоре у подкасту СПОНА“ и с нескривеном радошћу најављују нови пројекат нашег Информативног центра.

Пројекат СПОНА подкаст је суфинансирало Министарство за информисање и телекомуникације Републике Србије.

●
НЗ.

Алиса у земљи страхова затворила фестивал

Овогодишње 64. издање фестивала „Охридско лето“ затворено је 20. августа у Античком театру позоришном представом „Алиса у земљи страхова“ Еве Махковић у извођењу Југословенског драмског позоришта из Београда у режији Александра Поповског.

Осврћући се на овогодишње издање, директорка НУ „Охридско лето“ Наташа Поповић је на завршној конференцији за новинаре истакла да је овогодишњи програм донео необично и узбудљиво издање којим је, како је рекла, задржао квалитет који је препознатљив за фестивал већ 64 године.

– Уз велику одговорност, али и обавезу, максимално смо се потрудили да будемо добри домаћини за преко 800 врхунских уметника и проверених позоришних кућа из 24 земље. Гледалишта Античког позоришта, црква „Света Софија“, предворје „Св. Софија“, „Долни Сарај“, као и Центар за културу попуњени су до последњег места, а то нам даје за право да кажемо да смо понудили квалитет који је оправдао епитет препознатљивог и јединственог фестивала. За већину догађаја тражила се карта више, а забележили смо и рекордну посећеност стране публике, рекла је Поповић. Она је на конференцији за новинаре изразила неизмерну захвалност свим извођачима који су својим наступима доказали да сцена „Охридско лето“ припада само најбољима.

– Квалитетан програм зависи и од умешности самих селектора. Велико хвала Бисери Чадловској и Сањи Арсовској, двома истакнутим уметницама и културним радницама, добро познатим домаћој и међународној музичкој и позоришној јавности, иза којих је богата професионална

Уз велику одговорност, али и обавезу, максимално смо се потрудили да будемо добри домаћини за преко 800 врхунских уметника и проверених позоришних кућа из 24 земље.

каријера. Хвала и тиму „Охридског лета“, тиму који уме да ради професионално, уме да се носи са свим изазовима. Од великог значаја је подршка председника државе који је и покровитељ Фестивала, Министарства културе као институције која финансијски подржава Фестивал, Општине Охрид, као и наших верних спонзора и пријатеља. Њихова подршка је пример како треба неговати и одржавати ову манифестацију. Величина Охридског лета свакако је заслуга подршке амбасада у Републици Северној Македонији. Ове године, на моје велико задовољство, имали смо 13 дипломатских вечери, што је свакако доказ да постижемо успехе и на пољу међународне размене уметника и културе, истакла је Поповић.

Завршено „Охридско лето“

„Српско вече“

Изванредни гласови мецосопрана Љубице Вранеш и баса Драгољуба Бајића, уз пратњу пијанисте Миљивоја Вељића, одзвањали су 18. августа под сводовима акустичне цркве „Света Софија“ у Охриду. У оквиру Српске вечери на Охридском лету, наступили су реномирани српски уметници, изводећи познате арије из опера Бизеа, Гершвина, Вердија, Моцарта, Сен Санса, Маскањија, Пучинија, као и дела Пјафа, Елете Алмаран, Рота и Ди Капуа, за шта су награђени громогласним овацијама.

Концерт је одржан у препуној цркви „Света Софија“, а у публици су били министар културе у Влади Републике Северне Македоније Зоран Љутков и амбасадорка Србије Невена Јовановић.

Отварајући Српско вече, амбасадорка Републике Србије, госпођа Јовановић, истакла је да већ више од шест деценија реномирани фестивал „Охридско лето“ нуди богату сценску разноликост која је, како је рекла, израсла у најпознатији културни бренд у чијем програму данас учествују врхунска имена из света уметности, која својим спектакуларним наступима, овде, у епицентру македонске културе, остављају све поштоваоце и љубитеље уметности без даха.

– Изузетно смо поносни што су током свих ових година бројни великани српске културе и уметности били на бини „Охридског лета“ и својим изузетним талентом оставили траг на фестивалским сценама. Задовољни својом уметничком бравуром, несебично су оставили део себе на сценама у Долњем Сарају, Светој Софији и Античком позоришту, истовремено градећи нераздвојна македонско-српска сећања и на тај начин доприносећи промоцији културно-уметничког богатства са целог Балкана, рекла је амбасадорка Јовановић. Како је додала, Република Србија велику пажњу посвећује односима са Републиком Северном Македонијом.

– Спремни смо да наставимо, заједничким снагама, да продубљујемо наше билатералне односе и да градимо односе искључиво засноване на пријатељству и сарадњи. Јачање културне сарадње наше две земље, додатно повезивање наше две културе и грађана, као и континуирано подизање културних и уметничких веза између наших народа, свакако су од суштинског значаја у процесу даљег унапређења наших блиских и пријатељских односа, истакла је амбасадорка Србије Невена Јовановић.

Српско вече на фестивалу „Охридско лето“ организује се трећу годину заредом уз подршку Амбасаде Републике Србије. За фестивалску публику представља прави уметнички доживљај уз наступе најбољих уметника српске културне сцене. ●

Наташа Поповић, директорка Охридског лета, поднела оставку

Директорка НУ „Охридско лето“ Наташа Поповић поднела је непозиву оставку Министарству културе и туризма из личних разлога. Оставку је поднела лично министру Зорану Љуткову.

Она је водила најзначајнију музичко-сценску манифестацију у протеклих шест година, током којих је реализован квалитетан уметнички програм са иностраним и домаћим уметницима који су оставили трага у богатом фестивалском програму.

Током њеног мандата, Фестивал „Охридско лето“ обележио је значајну годишњицу – 60 година постојања током пандемије коронавируса. Квалитетан програм се реализује уз учешће домаћих и страних уметника, али и уз поштовање мера и препорука за заштиту публике и учесника када су све културне манифестације отказане.

Поповић је 2020. године као директорка „Охридског лета“ добила награду Светог Климента, повељу којом је Фестивал, као највећи културни бренд, један од главних актера музичке и позоришне културе земље, издвојен као највећи промотер националног музичког стваралаштва и амбасадор македонске уметности у свету.

Значајан пројекат у протеклих шест година је пројекат „Годови“ реализован у сарадњи са националном МРТ службом. То је колаж снимљених фрагмената концерата и изјава и личности које су учествовале у развоју овог најреномиранијег фестивала у региону.

Такође, под њеним руководством, архивска документација, културно писано богатство догађаја, први пут је пренета у Охридски архив на трајно чување. У техничко-сценском делу потпуно ново лице добила је бина Долног Сараја, где су урађени велики радови на реконструкцији и обезбеђен нови продајно-маркетиншки објекат, сувенирница је комплетно опремљена и требало би да буде пуштена у употребу ове године. Поповићева је пре оставке рекла да је поносна на обављени посао, на квалитетан програм богат бројним познатим именима. Захваливши се запосленима, она је рекла да је поносна што је имала прилику да ради са посвећеним и професионалним тимом који се носи са свим изазовима.

– Посебно сам поносна на висок квалитет програма и успешних шест фестивалских издања која су позитивно оцењена од стране стручне критике, од стране делегата Европске асоцијације фестивала (ЕФА) који су били овде на свечаном отварању Фестивала, али такође и од наше верне публике. Била ми је велика част и задовољство радити на овој позицији са дивним тимом који ми је много помогао да будем успешан директор и менаџер, тим који је пример и углед, не само у Охриду, већ и широм земље, али и са селекторима на музичко-драмском програму фестивала Бисером Чадловском и Сањом Арсовском, рекла је Поповић, која је ове године добила признање-захвалницу од амбасадорке Републике Србије у Републици Северној Македонији Невене Јовановић за велики допринос унапређењу српске културе у земљи.

Последњи поздрав Миланки Миловановић Зафировски

У ПЕСМИ ЈЕДНОСТАВНОСТ, У ЖИВОТУ ВРЛИНА

Трећег јула у Куманову нас је напустила Миланка Миловановић Зафировска, песникиња која је стварала на српском језику, пензионисана учитељица, искусни педагог, жена која је одгајила многе генерације у Куманову, осликала је свој пут од раног детињства до доласка у Македонију.

Признајем:

Можда сам грешила. Можда много.
Онолико колико други нису смели.
Ал не дам ни мрвицу свога греха,
Чак и кад бисте је хтели.

ЕМОТИВНИ НОМАД У ПОТРАЗИ ЗА САВРШЕНСТВОМ

О Миланки се писало као о песникињи, романсијерки, уметници и хуманисткињи. Ауторка је пет збирки поезије и прозе, добитница Новембарске награде града Куманова за просветну, културну, друштвену и стваралачку делатност, добитница високих књижевних награда као чланица књижевног клуба, награђивана на фестивалима поезије, награђивана и као глумица, сценариста и режисер културно-уметничког програма.

Активна волонтерка у невладином сектору, хуманитарка. Жена са душом сазданом од снова, емотивни номад у потрази за савршенством, сањар, идеалиста и ЧОВЕК. У њеним стиховима налазе се сви вечити трагачи за гралом правде и исконске хармоније, трагачи чији је смисао и сврха управо – тражење.

Рођена је као 11. дете у породици. „Зато сам, можда, и добила таленат – по свим питањима“, говорила је уз осмех. Рођена је 24. јуна 1939. године у Крагујевцу, где је и завршила Учитељску школу „Милоје Павловић“. Као ђак генерације ослобођена је дипломског испита. Исте, 1959. Године, долази у Куманово и почиње да ради у Основној школи „Вук Караџић“, у којој је провела читав свој радни век дуг 35 година.

Путнички воз за Сталаћ

Јеси ли путовао путничким возом
обалом Мораве до Сталаћа?
Јеси ли јео са Милутином
из плаве торбе питу од спанаћа?
Јеси ли слушао жвакање сланине
као невешти хор?
Јеси ли срео оног Радишу
што не зна шта значи:
„Ne pas se renchez au dehors“?
Јеси ли видео попа Драгојла
у масној мантији, са тамним крстом
и оног Рашу из Шаторње,
солунца са једним прстом?
Јеси ли видео Панту Сускемана
са целом четом слинавих голаћа?
Јеси ли путовао путничким возом
обалом Мораве до Сталаћа?
Ту сам научила сасвим просто
и сасвим лепо земљаке да волим.
Извади карту за воз до Сталаћа,
Оволико те молим!

„Школу нисам мењала. Где сам почела, ту сам и завршила. Можда је то и реткост у Македонији, да цео радни век provedеш у једној установи. То му дође као лабудова песма...“, говорила је.

Миланка Миловановић Зафировска је објавила збирке песама: „Свитање сећања“ и „Гарави сокак“, „Признајем“, као и збирку поетских прича – „Укус греха“.

Захваљујући сарадњи са Спонам, Миланка Миловановић Зафировска, једна од ретких песникиња која је у Македонији писала на матерњем српском језику, први

Мораво

Мораво, Мору Црном прадавно завештана,
Мораво, Мору и Изгоро
У дугим ноћима Јужног Чекања јужно од тебе!
Мораво, последња Војвоткиња војводе
Пријезде
и зрцало зидина и сенки што језде
и иду и иду никад не оду
и увек падну у Твоју воду,
на којој обали да седим и плачем,
Мораво,
са којих зидина у Тебе да скачем?
Мораво, Мору и Изгоро
У дугим ноћима Јужног Надања јужно од тебе!
Мораво, морам мостом,
да Ти и другу обалу бршњанова одгонетнем,
Мораво, морам водом,
да Ти у врбама скелецију сретнем,
Мораво морам шибљем
што је све тамније и све гушће,
Мораво, где Ти беше извор, а где ушће?
Мораво, кад примаш воду Ибра
Прими и мене,
Из старе куле Пријезду са крвотоком жене,
Мораво, Мору и Изгоро
У дугим ноћима Јужног Кајања јужно од тебе!

пут је самостално и свеобухватно представила своје стваралаштво пред љубитељима поезије у Скопљу у центру СПОНА, а део њених песама први пут је казивала у Скопљу 2007. године на првој манифестацији Дани културе Срба у Македонији, такође је организацији Споне. Са нашим Центром узела је учешћа и у Библиотеци Душан Радић у Врњачкој Бањи 2008.

Станко Караман - оснивач Зоо врта у Скопљу

Овај велики научник, сарајевски Србин, оснивач је и утемељитељ природнонаучне секције Музеја Јужна Србије (данас Природно-научни Музеј Македоније), у Скопљу је 1926. године основао зоолошки врт у Енглеском стилу, на 120 хектара неплодне земље поред Вардара.

Станко Караман је у Македонију први пут дошао 1922. године. Иако је боравак био кратак, др Караман је ипак успео да прикупи и проучи довољно материјала за објављивање свог првог рада - „Допринос херпетофауни у Македонији“. Следећи, дужи боравак, догодио се већ, 1923. године. На позив Одељења за хигијену тадашњег Министарства за јавно здравство, др Караман проводи шест месеци у проучавању маларијских комараца у циљу искорјењивања маларије. Резултат његовог рада је

Ова два боравка кључна су за његову коначну одлуку да напусти посао на Свеучилишту у Загребу и пређе на стално запослење у Македонији. У новооснованом Институту за тропске болести ради као паразитолог са задатком да се бори против преношења маларије и цревних болести (хелминитиса) у Македонији.

Путујући кроз Македонију, др Караман наставља да прикупља и проучава различите фауналне материјале, али већ са идејом да

ЈЕДАН ЗАБОРАВЉЕНИ ВЕЛИКАН

рад „Anopheles in Macedonia“, објављен исте године. Поред свог службеног рада, млади Караман са великим ентузијазмом сакупља и обрађује разне фаунистичке материјале, обрађујући посебну пажњу на ихтиофауну у Македонији. Резултат његовог рада и залагања је још једно капитално дело о македонској фауни, „Риба у Македонији“, објављено у Сплиту 1924. године.

његов рад треба да добије институционални облик. Идеја му се коначно остварила на јесен 1926. године, доношењем Закона о оснивању Зоолошког музеја у Скопљу, као дела тадашњег Музеја јужне Србије. Период од успостављања музеја до почетка Другог светског рата карактерише снажан успон на више начина. Иако је др Караман једини стручњак, у чему му помажу један приправник и један техничар, он успева да обогати музејску збирку, организује прве изложбе и развија издавачки посао. Већина његових радова објављена је у «Часопису Скопског научног друштва», чији је уредник био од 1937. до 1941. године. Идеја да Музеј мора имати своју публикацију остварила се 1939. године покретањем научног часописа Anpales чијих је седам бројева изашло, али су догађаји током Другог светског рата зауставили даље објављивање.

Интензивни развој музеја захтевао је више простора и боље услове рада. Зато је Музеј у више наврата мењао локацију. Из просторија тадашње музичке школе, у којој је започео своје дело, Музеј се преселио у зграду у Дебар Маалу, где је остао до 1934. године. Од 1934. до 1938. године је смештен је у просторијама градске кафе Кермес у градском парку, а потом је пресељен из зграде др Рубена у Стр. «Илинденска» где остаје до 1941. године.

Током окупације, др Станко Караман је напустио Скопље и преселио се у Србију, а музеј је постао део Царског природног научног музеја у Софији.

На сусрету спортских ветерана у Старом Нагоричану

ЧУВАРИ СЕЋАЊА НА ЗЛАТНА ОДЛИЧЈА

У питомом етно амбијенту свог имања, предузетник и пензионисани старешина ЈНА и АРМ Чедомир Марковић у Старом Нагоричану на северу Македоније, током јуна месеца једног лепог викенда угостио је некадашње легенде српског, македонског и југословенског спорта, посебно бокса.

Увеома пријатној атмосфери, сати су протекли у опуштеном дружењу и евоцирању богатих усмена и сећања на златним одличјима исписане трагове, али и уз - музику.

Из Србије су на дружење дошли спортисти којима су се дивиле генерације љубитеља бокса, легенде – Тадија Качар, Драгомир Вујковић, Мирко Пузовић, Миливоје Лабудовић... Уз њих су били и спортисти из Македоније – Аце Русевски, Реџеп Реџеповски, Марјан Марковски, Драги Ђошевски и некадашњи олимпијски шампион у рвању Шабан Трстена.

Уз домаћина Чедомира Марковића госте је дочекао и легендарни фудбалер и некадашњи капитен београдског Партизана и југословенске репрезентације, данас стратег у Фудбалској федерацији Македоније Вујадин Станојковић, из оближњег пограничног села Речица.

После дружења на имању домаћина Чедомира Марковића, гости су били на излету и посетили древну српску средњовековну

КАЧАР: ЗЕБРЊАК СВЕТИЊА

- Читав програм имао је специјални сценарио. Могу слободно да кажем да за ових 50 и нешто година, а био сам на свим меридијанима, овакав дочек заиста нисам имао. Велика је ствар уприличити све ово и окупити нас на једном месту. Мени посебно значи посета меморијалном објекту објекту на брду Зебрњак. То је за мене посебан догађај. Ова Спомен-костурница и тријумфално спомен обележје подигнуто у славу и част погинулим српским војницима током Кумановске битке у Првом балканском рату 1912. године за мене представља светињу.

светињу, задужбину краља Милутина, храм Светога Ђорђа у Старом Нагоричану, потом и спомен комплекс на Зебрњаци са костурницом где почивају земни остаци погинулих ратника у легендарном боју на Куманову 1912. године у Првом балканском рату.

- Остварио сам своју велику жељу - да на једном месту окупим све ове легенде. Идеја одавно потиче, тиња, а ове године сам је и реализовао. Ове боксерске легенде но-

сиоци су великих резултатских остварења. Медаља на Олимпијским играма. Можда је зачетак идеје од саме 1978. године када је организовано Светско аматерско првенство у боксу и када сам имао ретку прилику и част да предводим Југославију међу 150 репрезентација. Иза мене су стајале све велике легенде, а међу њима са југословенском тробојком наш Аце Русевски, иза Тадија Качар и Драган Вујковић. Какав је хероизам испољен у рингу, то је била права привилегија гледати уживо, ту њихову способност и вансеријски спортски дух, одушевљење које сам осетио ме не напушта ни до данас. И заиста сам почаствован што сам успео да их доведем и захвалан сам свим људима добре воље, свим мојим пријатељима, сељанима, комшијама који су били део логистике овог догађаја.

ЗАХВАЛНИЦА СПОНИ

- Дугујем велику захвалност Спони што је логистички и медијски подржала овај догађај, што је, као и увек, препознала значај и била део ове смотре, каже Марковић који је тим поводом израдио посебну захвалницу нашем центру.

СЛОВЦЕ

СЕПТЕМБАР

Септембар је месец
за радости нове,
када свака школа
своје ђаке зове:
дођи брзо и немој да
касниш,
чека те српски,
чека те матиш
(математика).

Другари твоји сви су
на броју,
испред школе стоје
као у строју,
велика радост данас
те чека,
а можда, ко зна, и
пчелица нека.

Распуст је прошао и
нема га више,
порука смела на
табли ти пише:
„Септембар је данас, а
није мај,
памти се почетак, а
никада крај!“

Написао: Милош Стефановић

СЕПТЕМБАР НАС ПОЗИВА

Док полако ходам својом улицом све је некако мирно. Нема деце играје по улицама. Све је утихнуло преко ноћи. Пишам се шта ли се ово догодило? Ооо, сећила сам се, ово је септембар позвао све ђаке, све учитеље, маме и тате, да кује нове ранчеве, нове кабанице и да се спреме за нови почетак, почетак нове школске године.

Септембарске улице су пуне ветра, изгледа да се спремају и кише. У селу код деде се вредно ради, скупа се кукуруз, бере се трожје, једу се дуње. А бака из комшилука нас дозива да јој помоћемо да љуштимо пайрику и правимо ајвар.

Сви смо некако срећни, јер нам септембар доноси нове дане који су испуњени радошћу и ведрином нових почетака.

Написала: Теодора Цветковић

Доста је било
песме и игре,
сад вас чекају
школске књиге.

Срећно прваци, ви
мали ђаци,
а срећно и вама
стари школарци!

Игра

Волим иґру. Свакої дана, иґрам се са мојим друґарима. У мојој улици сѣанују ґаци из наше школе. После насѣаве, корачајући до куће, разіоварамо и смејемо се. Учимо и смишљамо иґишалице. Понекад на нашем иґајном и чудноватиом језику, мењамо називе иґредметиима.

Јуче смо узели "Аишлас" и иґроналазили имена насеља, иланина и река. Сада, знамо да учимо иґрајући се.

КВИЗ ЗНАЊА

1. **Колико слова има српска азбука?**

- а. 30
- б. 31
- в. 29

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ђђ, Ее, Жж, Зз, Ии
Јј, Кк, Лл, Љљ, Мм, Нн, Њњ, Оо, Пп, Рр,
Сс, Тт, Ћћ, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Џџ, Шш

2. **Ко је осмислио српску азбуку?**

- а. Доситеј Обрадовић
- б. Вук Караџић
- в. Бранко Радичевић

3. **У ком граду у Македонији се налази основна школа која носи назив „Вук Караџић“?**

- а. Скопље
- б. Битољ
- в. Куманово

4. **Упиши одговарајуће слово (Ђ или Ѓ)**

СРЕ__А, КУ__А, __АК, __ЕВРЕК,
ОБУ__А, ДОМА__И, __УВЕЧ.

5. **Ког датума долази јесен?**

- а. 22. септембра
- б. 22. октобра
- в. 22. новембра

6. **Који српски аутор је компоновао и отпевао песму: „Јесен стиже дуњо моја“?**

- а. Здравко Чолић
- б. Ђорђе Балашевић
- в. Бора Ђорђевић

7. **Један српски град је познат по шљиви, који је то град?**

- а. Чачак
- б. Блаце
- в. Куршумлија

8. **По чему је познат Лесковац?**

- а. по купусу
- б. по роштиљу
- в. по ћилиму

9. **У једном граду у Србији се одржава фестивал труба, који је то град?**

- а. Гуча
- б. Врање
- в. Пожаревац

10. **Који српски аутор је написао дела Зона Замфирова и Ивкова слава?**

- а. Стеван Сремац
- б. Стеван Милошевић
- в. Стеван Анђеловић

Своје одговоре и ликовне и литерарне радове можете послати на spona.srbi@gmail.com као и на поштанску адресу: Ул. Кирила и Методија бр 30, Скопје.

У посети женском фудбалском колективу у Речици надомак Куманова

НАДА У СОПСТВЕНИ НАРАШТАЈ

Екипа Женског фудбалског клуба (ЖФК) Речица надомак Куманова, спровела је успешне припреме за текућу такмичарску сезону, у коју је ушла са истим изазовима, неизбежним проблемима, али нескривеним оптимизмом и вером у сопствене снаге и властити играчки потенцијал у елитном рангу македонског шампионата.

Припреме су спроведене на “нашминканом” терену Фудбалског клуба Речица, под руководством познатог стратега и првог човека задуженог за све селекције - Валетина Стоиловића. СПОНА је лане уручила вредну донацију клубу у виду спортске опреме и спонзорски помогла овај колектив, а подршка неће изостати ни убудуће. Зато смо, и на почетку ове сезоне, посетили овај колектив и разговарали са првим човеком клуба, али и са младим фудбалеркама овог специфичног тима. У пријатном амбијенту прес сале стадиона ЖФК Речица, сагледане су перспективе за предстојећу сезону.

Девојке су на припремама веома дисциплиновано тренирале, узорне спортисткиње. Имали смо, током лета, специјални програм од понедељка до петка, али са повременим ноћењима у нашем колективу, где се заиста осетило заједништво и хомогеност у екипи. Ни једна од њих нема никакву финансијску надокнаду јер клуб то не може да омогући. Рецимо, седам девојака имају друге радне обавезе, а тренирају након посла. Међутим, од ове године имамо обавезу, према одлуци Фудбалске федерације, да на платном сплику имамо две фудбалерке. Надамо се променама, успону. Али, тренутно је тако како је. Ми немамо могућности да купујемо играчице. Све девојке су наш подмладак, али и наша нада - каже Стоиловић. И

Долази време екипа које су формиране домицилно, а не куповином са стране

даље живим у нади да ће наш квалитет доћи до изражаја и да ће се, на прави начин, потврдити таленат млађих категорија.

„Долази време екипа које су формиране домицилно, а не куповином са стране“.

У нову сезону, која је почела 24. августа, улазимо с вером у себе и свој квалитет, иако нас поново прате пехови и повреде, али, с друге стране, имамо седам суперталентованих играчица које су 2010. годиште и то из наших крајева. Њих пет су из Доњег Коњара и две су из Рајкове куће, па се с разлогом надамо да ћемо остварити добар резултат - каже Стоиловић.

Када је омладинска екипа у питању, очекујем да експлодирају Софија Величковска и Лана Спасовска. Остаје искрена жал што се Јована Јовановић повредила на кампу Србија те зове, јер је и она у тој групи, мада и остале играчице из ове екипе показују напредак и очекујем да покажу огромну промену у односу на прошлу сезону - додаје Стоиловић.

Што се првог тима тиче, очекивања стратега усмерена су ка најталентованијој фудбалерки, а то је Емили Митковска.

После периода рехабилитација од повреде, с нестрпљењем ишчекујем нову сезону, враћам се лагано на стари колосек, на стање пре повреде, када сам бележила добре наступе и оправдала епитет носиоца игре - каже Митковска.

Надања и очекивања иду и ка Ане Боризоске, новој играчици из Прилепа.

С пролећа, по доласку у клуб, нисам показала сав свој потенцијал, али се надам се да је период аклиматизације прошао, а и сада сам одрадила припреме са екипом, тако да се надам да ћу у тандему са Емили бити у правом светлу, наравно уз подршку старијих и искуснијих играчица - каже Боризоска.

Предстоји нам мукотрпан рад, и оно што ме брине је штоперска линија од које много зависи игра читавог тима. Анита Алексић је уз тим, положила је Б лиценцу, веома предано приступа раду. Морамо се уздати и надати бољем, успону и горња линија морају бити мерило. Да све проблеме и недаће оставимо иза нас, и да нам нова година донесе много више разлога за радост и задовољство - закључује први човек Речице Валентин Стоиловић.

М.С.

Петар Костић - национални делатник, писац, сенатор

Петар Костић спада у ред историјских личности које представљају симбол времена и простора у којем су живеле и радиле. Током свог деловања у Старој Србији за време османске власти био је професор и ректор Призренске богословије, директор Српске гимназије у Солуну, секретар Велешко-дебарске и Рашко-призренске митрополије, референт основних школа, председник многих друштава и удружења. Био је посланик и председник Скупштине османских Срба. После ослобођења и балканских ратова обављао је дужности начелника и сенатора. Личност од изузетног значаја за Српску владу и њен повереник. Био је писац, публициста и хроничар. Образован, интеллигентан, човек широких видика и чврстих уверења. Истински родољуб. Најзначајнији Призренац свога времена.

ДУБОКИ ДАМАР МЕТОХИЈЕ

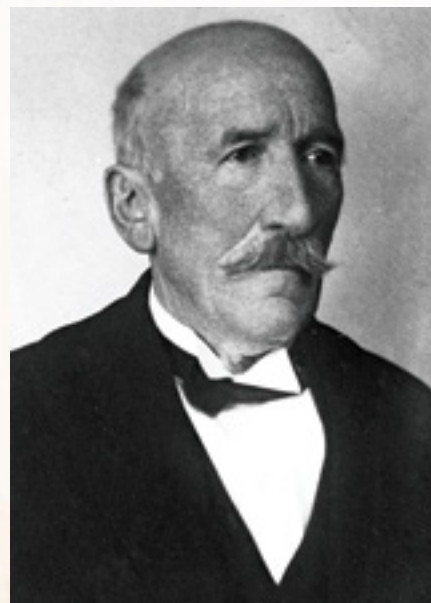
90 година од смрти најзначајнијег Призренца свога времена.

Петар је пореклом из Брода у Гори, из породице Лековци. Двадесетих година 19. века његови преци су из Горе пребегли у Призрен да би опстали у православној вери. Деда Лазар био је чувени ћехаја, а отац Коста бавио се продајом половне сукнене одеће. Мајка Анастасија била је домаћица, али се школовала у Призрену, у првој женској школи.

Рођен је у Призрену, 24. јуна 1852. године. У родном месту 1864. године завршио је основну школу и два разреда продужене школе 1868. године, а затим и обућарски занат. Захваљујући материјалној помоћи Симе Андрејевића Игуманова наставио је школовање у београдској Богословији од 1869. до 1873. године.

После завршеног школовања Костић је постављен за наставника Богословије у Призрену 1873. Након смрти управитеља Богословије Илије Ставрића, 1879. године, Сима Игуманов предложио је Српској влади да послове управитеља привремено обавља Петар Костић, што је и усвојено. Прихватањем ове дужности преузео је улогу извештача из Старе Србије. Српску владу је детаљно информисао како о раду Богословије тако и о политичким приликама. Због једног компромитујућег писма био је ухапшен, априла 1880. године. У затвору у Битољу провео је пет месеци и након тога није смео да се врати у Призрен па је отпутовао у Београд. Тај, у неку руку принудни, боравак у српској престоници Костић је искористио да допуни своје знање, те је у Учитељској школи слушао часове српског језика, историје и педагогије.

Костић се вратио у Призрен крајем септембра 1881. године и наставио је рад у Богословији. За ректора је постављен 8. јануара 1883. године. На том месту провео је више од шест година, све до 1889. године. Као управитељ Богословије, јединог српског просветно-политичког центра и својеврсног српског конзулата, у том делу Старе Србије, Костић је био

задужен за број основних школа. Костић је, у договору са црквено-школским општинама, тамо где их је било, отварао школе и постављао учитеље, углавном свршене призренске богослове. Боље ученике слао је на школовање у Београд, одакле су неки одлазили и на даља усавршавања у иностранство.

Костић се успешно опробао и у дипломатији, на послу легализације српских уџбеника у Османском царству. У договору са српским властима отишао је у Цариград и од османског Министарства просвете званично затражио дозволу за пренос и слободну употребу оних књига из Србије које претходно прођу османску цензуру. Његова дипломатска акција је уродила плодом – цариградске власти су одобриле уџбенике. То је био први корак у легализовању српске акције у Старој Србији и Македонији. Након тога отворане су нове српске школе на читавом простору Османског царства.

Петар Костић био је оснивач, власник, директор и наставник Српске гимназије „Дом науке“ у Солуну. Био је идеална личност за све те функције. Поред познавања турског језика поседовао је и дипломатску гипкост, успешно се носио с турским властима, али и с грчком и бугарском пропагандом у Солунском вилајету. Током три године рада (од 1894. до 1897) Костић је био и на дужности школског ревизора и радио је на отварању српских школа у Солунском вилајету, укључујући и оснивање Више женске школе у Солуну.

Костић се 1897. године вратио у Призрен али је убрзо постављен на место референта за основне школе, с поверљивом мисијом у српском конзулату у Скопљу. За секретара Велешко-дебарске епархије постављен је почетком 1900. Уз помоћ рашко-призренског митрополита Нићифора вратио се у Призрен 1901. на место секретара Митрополије и на тој дужности остао је до 1920. године.

Након Младотурске револуције на изборима за Скупштину Срба Османлија, за посланика је изабран Костић. Као најстарији посланик био је председавајући, а затим је изабран и за председника Скупштине отоманских Срба у Скопљу 1909. године.

За време балканских ратова радио је при штабу Треће армије у Призрену. За време Првог светског рата био је интерниран у Бугарску (1916–1918), а његове списе, књиге и документацију запленили су Бугари и однели у Софију. За начелника непосредних пореза Министарства финансија постављен је 1922. године. Јануара 1932. године изабран је за сенатора, као представник Вардарске бановине.

Преминуо је у санаторијуму у Скопљу, на празник Св. Петра и Павла и свој имендан, 12. јула 1934. године. Сахрањен је на Православном гробљу у Призрену, уз велике почести и у присуству великог броја знаменитих личности.

КОСТИЋ КАО ПОВЕРНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

Костић је имао пријатеље међу свим вероисповестима, људи су га ценили. Неки Арбанаси, што је помало зачуђујуће, плашили су га се. Био је врло поштован и цењен међу значајним личностима у Београду. Поред вредних информација, српској дипломатији често је у својим извештајима давао далековиде предлоге и планове за даљи рад. Његови извештаји помно су се читали у Београду и из њих су се извличили закључци и поуке. Још 1883. указивао је на опасности од успеха бугарске пропаганде јужно од Шар-планине. Далековидо је закључио да је Бугарска издвајањем великих новчаних средстава до те године већ „побугарила“ Скопље, а да је потпуни губитак Тетова за српску ствар готово изванредно. Исте године у писму српским властима написао је: „Србина ништа друго не преостаје него да се селе или гину или да се турче, арнауте, грче или бугаре“.

Костић је упозоравао власти у Србији да Срба тамо више неће бити ако им Србија не помогне. Закључио је: „Да би се пак колико толико стало на пут свему оном што нам народ у овим крајевима сатира, па му из дана у дан све већма и опстанку прети, одвећ је нужно, да Влада његовог величанства краља предузме какав енергичан корак, који ће она најбоље умети и изабрати.“

Костић је истовремено предлагао да се српски живаљ наоружа како би, ионако остављен сам себи, барем могао да пружи отпор насилницима. Он је и сам учествовао у акцији наоружања Срба. Костићев извештаји су и те како подстакли Српску владу да мисли и дела...

ПРЕГАЛАЦ НА ДРУШТВЕНОМ ПОЉУ

Костић је био иницијатор оснивања призренског Друштва Свети Сава 1880. године, а убрзо потом, 1885. иступио је као идејни творац стварања првог певачког друштва Старе Србије „Свети Урош“. Учествовао је и у оснивању пододбора друштва „Књегиња Љубица“ у Призрену. Уз ректора Богословије Стеву Димитријевића и митрополита Нићифора био је иницијатор установљења новчаног фонда, својеврсне српске банке Фонда Цркве Светог Ђорђа, који је имао веома важну улогу у еко-

номском напретку Срба. Костић је био и први председник Управног одбора за градњу електричне централе, почасни члан Српског пољопривредног друштва у Београду, члан Соколског друштва, као и дописни члан Скопског научног друштва.

КАО ПИСАЦ

Костић је писао радове историографског и етнографског карактера. Записивао је народне умотворине и описивао старе српске обичаје и обреде. Своје радове објављивао је у Браству (1902, 1911, 1925), Годишњици Николе Чупића (1909, 1911), Босанској вили (1910), Споменнику СКА (1910, 1922), Јужној Србији (1922, 1923), Годишњаку Фонда Станојла и Драгиње Петровић (1925–1926), Јужном прегледу (1927–1928, 1930–1931, 1933–1934), Српском Косову (1928), Гласнику Скопског научног друштва (1929), Природи и науци (1930), Гласнику Етнографског музеја (1931–1932). Писао је и за дневне новине. Поред две монографије о Црквеном животу Срба у Призрену и Просветном животу Срба у Призрену, Костић је приредио Споменицу педесетогодишњице Призренске богословско-учитељске школе 1871–1921, Београд 1925.

ОДЛИКОВАЊА

За родољубиви рад српска и југословенска државе Костића су одликовале Орденом Светог Саве III и II реда, Карађорђевог звездом IV степена и Орденом Југословенске круне IV степена. Друштво Свети Сава одликовало га је Медалом Друштва Светог Саве.

КОСТИЋЕВА ПОРОДИЦА

Оженио се 1876. године Марицом Митровић, која је пореклом из околине Дебра. Имали су десеторо деце: Драгутина, Милку, Наду, Драгутина (поново), Данку, Достану, Милоша, Владу, Лепосаву и Александру. Надживео је своје четворо деце. Прворођени син Драгутин и кћи Лепосава преминули су у детињству. Ђерка Милка умрла је и за собом оставила четири сина, старих од шест месеци до четири године. За време Првог светског рата изгубио је сина Милоша, апсолвента Техничког факултета у Београду и каплара српске војске.

КАКО СЕ ПРИЗРЕН ОДУЖИО ОВОМ ВЕЛИКАНУ?

Након Другог светског рата Костићево име није се помињало. Грађанство Призрена као да је заборавило на његово постојање и заслуге, осим Призренске богословије која је чувала успомену на свог ректора. Но, деведесетих година 20. века сећање

на њега се полако враћало. Две његове књиге – Црквени живот и Просветно-културни живот – доживеле су фототипска издања (1998). Израђена је и његова биста (рад Дринке Радовановић), која нажалост није дочекала да буде виђена у Призрену (завршена је 1999), већ је постављена испред призренске Богословије „Свети Кирило и Методије“ у Нишу. Фестивал позоришних аматера Југославије – Призренске позоришне свечаности – понео је име Петра Костића. Историчар књижевности проф. др Владимир Бован написао је књигу о Петру Костићу (1997), а Архив Србије и Призренски округ су исте године у суиздавачком подухвату објавили његову Аутобиографију, коју је приредила Вјера Митровић. Исте године, у Призрену је одржан научни скуп: „Петар Костић, живот и дело“ у организацији Призренског округа и Историјског института САНУ.

О животу Петра Костића се јесте писало, али његов животни пут још увек није до краја и свестрано осветљен. Неопходно је ишчитати његову огромну преписку која је похрањена у архивима широм Србије.

Процес затирања српских трагова и прекрајања историје на Косову и Метохији последњих деценија је достигао врхунац с намером да се вековно присуство Срба на овом простору сведе на ниво статистичке грешке. Нажалост, те неистине нису присутне само у свакодневной политичкој употреби већ се ти лажни подаци штампају у књигама и школским учебницима. Стратегији негирања или преотимања српског духовног и културно-историјског наслеђа неопходно је супротставити се већом продукцијом српских историографских дела, посебно оних која сведоче о присуству Срба у сваком кутку Косова и Метохије, укључујући Призрен и околину, о чему сведоче књиге Петра Костића. Велика научна вредност Костићевих дела јесте разлог да та дела буду приступачна данашњим и свим будућим нараштајима, како би се неговало интересовање за његово богато стваралаштво. Објављивањем Костићевих дела духовно обнављамо Призрен и чувамо га у мислима садашњих и будућих генерација. И не само то – Костићеве књиге су у служби борбе за опстанак српског народа на Косову и Метохији, преко су потребне стручној јавности и српском роду уопште. Оне сведоче о историјском праву Срба на колевку српске државности, на територију на којој су Срби, упркос континуираним прогонима, живели у великом броју све до 1999. године. Зато је Друштво пријатеља Манастира Светих архангела код Призрена публиковало Листиће из даље и ближе прошлости (2017), које су приредили Александра Новаков и Урош Шешум. Прикупљени су сви Костићеве научни радови у српској периодици и објављени у овој књизи. Друштво је такође објавило: Црквени живот православних Срба у Призрену и његовој околини у 19. веку, са успоменама писца, 2018. Удружење Свети Спас је објавило и другу његову књигу: Просветно-културни живот православних Срба у Призрену и његовој околини у 19. и 20. веку са успоменом писца (2021). Обе ове књиге приредила је Александра Новаков.

Костић је својим животом и делом бранио колевку цивилизације своје отаџбине, својим књигама он нас опомиње да косметски гордијев чвор не пресечемо и не одрекнемо се колевке... Уместо тога, на нама је да, наоружани вековном баштином (коју нам је и Костић сачувао) и бескрајним стрпљењем, кренемо тај чвор да распетљавамо. То смо дужни, заветно, али и српском народу који и данас на Космету траје...

Александра Новаков

Петар Кочић у Скопљу

Непуних десет месеци 1905. године Петар Кочић је провео у Скопљу, радећи као наставник српског језика и књижевности у тамошњој гимназији и у учитељској школи. Тада је на сцени скопског удружења „Српско коло“ Кочић у својој режији поставио свог „Јазавца пред судом“, што се сматра за први позоришни догађај у историји Скопља. Извођењу представе присуствовали су представник турских власти и сви конзули, изузимајући аустријског. Међутим, Кочићев однос са тадашњим српским конзулом утицао је на дужину, тачније краткоћу, његовог наставничког стажа и боравка у Скопљу, али и на његову потоњу судбину.

Крајем августа навршиће се стотину и пет година од мученичке смрти Петра Кочића. Један од највећих српских приповедача умро је током аустријске окупације Србије у Београду, у Болници за душевне болести на Губеревцу, од последица прогресивне парализе која га је још 1913. године потпуно удаљила из јавног живота и осујетила његов сваки даљи стваралачки рад.

Трошно здање Докторове куле из које је, са шајкачом на глави, творац јединственог књижевног слободарског израза испраћен на своје последње путовање до Новог гробља, и данас се некако држи подно велелепног здања Клиничког центра, уза саму ограду која болнички круг дели од ауто-пута и петље на Аутокоманди.

Управо тако некако је из оних устаљених, комоморативно-пригодних подсећања на живот и дело великога писца скрајнута и једна биографска епизода чији је карактер суштински утицао на даљи ток његовог прекратког животног пута, а онда посредно и на динамику политичких догађаја у Босни и Херцеговини који су довели до Принциповог атентата на надвојводу Фердинанда у Сарајеву, на Видовдан 1914. године.

ТАЈНО СЕПТЕМБАРСКО ВЕНЧАЊЕ И ОШТРА ЗИМА

Кочић је званичну потврду о стицању звања апсолвента филозофије Универзитета у Бечу примио у јуну 1904. године, након што се већ био вратио код оца Герасима на Змијање. Будући да није имао средстава да настави школовање, а да су га органи реда окупационих власти у Босни већ увелико сматрали за човека који се својим књижевним и новинарским радом отворено сврстао у ред најопаснијих политичких непријатеља, Кочић је одлучио да се пресели у Србију, где је намеравао да затражи место предавача у некој од тадашњих гимназија.

Али, пре него што је отишао из Босне, Кочић се оженио Милком Вукмановић. Венчање је обављено кришом, у селу Романовци, близу Босанске Градишке. Младенце је у једанаест сати ноћу венчао свештеник

Прва позоришна представа у Скопљу: Како је боравак у граду на Вардару запечатио судбину Петра Кочића

Сава Рађевић, а за овакву романтичарску тајновитост највише је „заслужан“ Герасим Кочић који, изгледа, није хтео да благослови синовљев брак са девојком чији је отац био шумар, док је мајка држала механу у селу Јошавци код Бања Луке.

Тако су Кочићи кренули на свој медени месец у зору. Прва станица њиховог путовања била је Босанска Градишка, а крајње одређиште Београд.

Они који се први пут сусрећу са појединошћима Кочићеве биографије сигурно очекују да сада опишемо догађаје у којима већ увелико признати млади приповедача, уз помоћ својих утицајних београдских пријатеља и познаника, одмах добија место у некој од престониичких школа, те са великим успехом наставља да се бави књижевним радом и убрзо објављује свој први роман.

Да се макар нешто од тога десило, ми бисмо и данас о Кочићу говорили као једном од највећих наших писаца, али његов живот највероватније не би био обележен материјалном несигурношћу и беспопшедном политичком борбом која ће га одвести на тешку робију, а потом коштати губитка здравља и довести до трагичног, прераног краја живота.

СИРОМАШНИ ПЕТРЕ!

Као што није познато због чега је Герасим Кочић био против брака свога сина са Милком Вукмановић, до данас није разјашњено зашто је млади брачни пар београдску зиму 1904. провео у крајњем сиромаштву и неизвесности. Преживљавали су захваљујући новчаном прилозима неких Кочићевих пријатеља.

Данас заборављени књижевни критичар Павле Лагарић, у своме приказу Кочићеве треће књиге приповедака из циклуса „С планине и испод планине“, објављеног у сарајевској „Босанској вили“, овако реагује на тадашњи пишећ статус у српској престоници:

„Србија је била прије за њега ‘земља снова’, а данас је ‘земља суве, оштре зиме, са леденим страховитим вјетровима и подмуклим бурма’.

Сиромашни Петре Кочићу!”

Због чега тадашња београдска политичка чаршија

није оберучке пригрлила младог и талентованог ствараоца и зашто писац толико хваљених збирки приповедака за свој јасан национални и слободарски став није награђен адекватним намештењем и одговарајућом платом?

Одговор се, и више него делимично, највероватније крије у ономе што ће се Петру Кочићу десити након што у фебруару 1905. године најзад добије намештење наставника у Скопљу.

СКОПСКО ДРУШТВО МРТВИХ ПЕСНИКА

Кочић је у Скопљу именован за наставника српског језика и књижевности у тамошњој гимназији и у учитељској школи, које су се налазиле у истој згради. Македонија је у то време још увек била под турском управом, а у скопској чаршији је врело као у каквом балканском Шангају.

Место под златним сунцем на обалама Вардара тражили су припадници бројних религија и народности, спремни да учине све зарад остварења тек ситних, сопствених или оних „виших“, државних интереса.

И док је у педагошком раду са ученицима био успешан, Кочић за тек неколико месеци боравка у Скопљу није успео да се прилагоди специфичним законитостима живота који је помало подсећао на атмосферу из шпијунских романа Грејема Грина.

Отворен, директан, осетљив и правдољубив, Кочић је у кратком времену успео да освоји срца већине својих скопских ђака, али и да изгуби наклоност оних који су тим кризним годинама истински управљали хришћанским делом скопске чаршије.

Из текста Петра Митропана, објављеног крајем тридесетих година XX века у једном од празничних бројева „Политике“, сазнајемо какав је то Кочић био предавач и педагог.

„Утицај Кочићевих предавања, а још више његове личности, његовог држања међу омладинцима у скопској средњој школи осећа се и сада, после тридесет и три године, кад разговарате с његовим ученицима.“

Према њиховим сведочанствима, Кочић је наставничком послу приступао темељно и озбиљно. Начи-

тан и духовит, он је брзо стекао симпатије својих ђака. „Занимљиво је приповедао, збијено, изразито, умео је да заинтересује и загреје за предмет, а имао је и своју погодну методу“, пише Митропан. „У кратким потезима могао је да изнесе суштину неког питања, да исприча садржај дела или пружи карактеристику неког писца.“

„СРПСКИ КЛУБ“ И УРЕДНИШТВО СРПСКОГ ЛИСТА „ВАРДАР“ У СКОПЉУ

Специфичан је био начин на који је Кочић оцењивао ђаке. Уместо бројева, он је у своју бележницу уносио слова од којих је било састављено име његове жене. Ђаци су то некако „нањушили“, само што нису били начисто с којег краја почиње бројање, па је један од њих, добивши оцену „К“ плануо, помисливши да му је Кочић дао двојку.

Неке од тема писмених задатака које је Кочић давао својим ђацима били су и „Шта шуми Вардар“, „Какве полдеде имате на Босну и Херцеговину“, „Патриотски позив савременог Србина“...

Трудио се да им разбије монотонију интернатског живота, често их одводећи на излете до оближњих села, где је учествовао у надметању у бацању камена с рамена.

ПРВА ПОЗОРИШНА ПРЕДСТАВА У СКОПЉУ

Врхунац бављења „ваннаставним активностима“ био је његов рад на инсценацији „Јазавца пред судом“. Представа је у Кочићеве режији постављена на сцени удружења „Српско коло“ и сматра се за први позоришни догађај у историји Скопља.

Према Митропановим речима, припреме за извођење „Јазавца“ у саме почетку нису текле према плану.

„Тешкоћа је била у томе што су бар за главне улоге били потребни ђаци који говоре ијекавски. А није било лако пронаћи ни Давида Штрпца. Међу ученицима било је неколико Санцаклија. Они су Кочићу добро дошли.“

Извођењу представе присуствовали су представник турских власти и сви конзули, изузимајући аустријског. Но, управо је Кочићев однос са тадашњим српским конзулом утицао на дужину, тачније краткоћу, његовог наставничког стажа и боравка у Скопљу.

Кочић је, наиме, од самога доласка у град писао неку врсту дописничких извештаја за сарајевски лист „Дан“, у којима је се бавио атмосфером коју је затекао у граду. У једном од њих је написао:

„Варош је прошарана многим конзулатима и и сумњивим радњама, које се могу поуздано држати за поједине филијале тих конзулата. Многобројни, беспослене и проблематичне egzистенције, људи сретају вас сваког корака и сваког часа, на улици, прате вас, ни сами не знате зашто, онамо куда сте пошли, са оном глумом оријенталском лукавошћу која им вири из очију, одлазе затим својим шефовима, јављају им 'новости' и потписују признанице... Може се мирне душе и чисте савести рећи да је сваки десети човек у Скопљу нечији шпијун...“

Ово Кочићу као да није било довољно, па је у наставку својих „Скица из Старе Србије и Македоније“ написао и ово:

„Ријеч консул тешка и кабаста ријеч. Уосталом, како се узме, на пример, кад јој се дода придјев енглески,

руски, француски и аустријски, онда је страшна и језива. Кад се пак пред њу метне придјев бугарски, грчки и српски, онда та ријеч не вриједи ни луле дувана. Шта више, она тада расположи Турке за шалу и смијех, па се одмах хватају за бркове и са ироничним осмјехом питају: 'Кач пара (колико пара)?'“

Овом провокативном „објавом“ на тадашњим друштвеним мрежама Кочић је сигурно прикупио много лајкова, али је од себе начинио исувише видну мету. Такође, својим педагошким методама он је освојио све симпатије својих ђака, што је код појединих колега наставника створило завист и нетрпељивост. И прозване бирократе и љубоморни наставници само је требало да сачекају zgodnu прилику, не би ли се заувек ослободили славног, али неугодног и све непожељнијег госта.

А Кочић није намеравао да уђути.

ЈЕДНА СВАДБА И ДВА РАЗВОДА

У београдској „Политици“ Кочић 22. јула 1905. године објављује чланак „Једна фамозна свадба“ у коме описује атмосферу коју је затекао у Тетову, где се уз велику помпу кћер српског архимандрита Саве удавала за сина угледног „бугараша“ – припадника бугарске егзархије:

„Кад сам стигао 16. јула у Тетово једном свом старом познанику, одмах ме предусретеше Срби Тетовци: 'И господин је сигурно дошао као изасланик на свадбу ћерке проте Симе? (Тако Тетовци и сад зову свог некадашњег проту, а садашњег архимандрита Саву) Ајде, бре људи, да му мало правимо чест! Кад им ја рекох да сам дошао у госте само једном свом другу, они се зачудише: 'Какве госте, господине?! Па зашто онда остадоше 42 (словом четрдесет и две) породице српске без крова, има већ два дана, а за 28 сваки час очекују да ће их прота Сима у име Султаново избацити из куће, да смести некакве силне изасланике из околине?!“

Кочић у своме чланку наставља да описује венчање у Тетову, примећујући како су ту целу ноћ, у кући проте Симе „ударали гочеви, јакале зурле и цивилела ћеманета, без икакве српске песме...“:

„Ето сватова бугарашких да воде девојку... Шуште свилене димље златом сувим извезене, звекећу и преливају се ћердани од великих шорвана, турских лера, ћесарских цекина и свачијих наполеона и кроз српско Тетово, по милости архимандрита Саве, администратора Српске Скопљанске Епархије разлеже се из стотине грла сливничко-драгомански марш. Дрско и победоносно изводе девојку уз још горе и увредљивије песме за српско осећање. Бесно и србождерско урликање не престајаше још за дуго, док напоследку не замуче на вратима бугарашке капеле...“

Заступник српског генералног конзула у Скопљу ту-

жио је писца министарству у Београд. У тужби је наглашено „да би било много боље кад би Кочић вршио нападе на бугарског владуку Синесија, који даје доста материјала за то, него што се окомио на архимандрита Саву“.

Од Министарства се тражило да Кочић буде премештен из Скопља.

Тужба је нашла одзива у Београду, и Кочић је решењем од 20. октобра 1905. године премештен у Битољ. Кад је сазнао за премештај, Кочић га је, сматрајући то за незаслужену казну, одбио.

ИСПРАЋАЈ

Када је стигао глас о његовом премештању, ђаци су били спремни да бране свог омиљеног наставника. Питали су га шта да раде, а Кочић је категорички одбио њихову интервенцију, која би се свакако свршила на њихову штету.

„Немојте у то да се мешате никако!“, рекао им је. „То нећу и не волим.“

Отпутовао је 3. новембра из Скопља за Београд, са намером да се покуша објаснити са министром. Скоро нико од Кочићевих колега професора није се усудио да се опрости од њега, али је зато цео трећи разред, упркос забрани, по киши отишао на железничку станицу.

Његов одлазак изазвао је искрено жаљење међу старовишњством Скопља, где је стекао много пријатеља и познаника, док су се званични кругови, којима је сметао, радовали, а то њихово осећање делио је и добар део професора. Забележено је како је један од њих ђацима чак рекао и ово:

„Испраћате којекакве вагабунде, а разредном старешини нисте честитали славу.“

Кочић у Београду није успео ни да дође до министра, па је отпутовао у Сарајево. Због самовољног напуштања места и неизвршења наређења о премештају, отпуштен је из српске државне службе, актом Министарства од 14. новембра 1905. године.

Тада, заправо, и почиње она Кочићева политичка борба за национално и социјално ослобођење чији ће крајњи исход бити његова прерана смрт у Болници за с ума сивашве на Губеревцу, али и нестанак Аустро-Угарске.

Србија је преживела. Живо је и вазда модерно Кочићево књижевно дело, и његов, како је Скерлић приметио, „као суза чист“ језик. Али када год се врати мо Кочићевом животу, и свим невољама кроз које је прошао, не можемо а да се не присетимо и свих оних песника, књижевника и културних посленика који су отаџбини дали све, док им је она штедљиво и насумице узврћала наклоност тек након њихове преране смрти.

Вуле Журић РТС ОКО Магазин

Заборављени баштиник стогодишње традиције институционалне музеологије у Скопљу

Како је оснивању Филозофског факултета у Скопљу претходила иницијатива тадашњег ректора београдског Универзитета, Јована Цвијића, тако је и оснивање Музеја Јужне Србије резултат личне иницијативе и настојања професора и декана скопског Факултета, једног од оснивача и дугогодишњег председника „Скопског научног друштва“, Радослава Грујића (1878-1955).

Научни великани остали у запећку

Велики јубилеј Археолошког музеја у Скопљу, прослављен је 1. априла под називом - „100 година Археолошког музеја“. Реч је, заправо, о стогодишњици оснивања Музеја Јужне Србије, као прве званичне музеолошке институције у ондашњем Скопљу. Проистекао је из прегалаштва и рада чувеног професора и декана Филозофског факултета у Скопљу – Радослава Грујића.

Археолошки музеј Македоније је основан 1924. године. Читаоцима „Слова“, предочавамо основне историјске чињенице. Које су то идеје водиле биле у виду великана ондашњег Скопља, интелектуалне елите тада називане Јужне Србије, али и читаве Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, да се из скута тек насталог филозофског факултета у Скопљу и његове археолошке поставке, изнедри једини прави музејски стогодишњак у Скопљу (1924 - 2024). Под ингеренцијама Музеја Јужне Србије, 1927. године, било је и чувено археолошко истраживање остатака манастира Св. Архангела код Призрена и гроба српског цара Стефана Душана.

ИСТОРИЈСКО – АРХЕОЛОШКА ЗБИРКА ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У СКОПЉУ (1920 – 1924).

Са научним испитивањем Јужне Србије, тесно је везано и питање оснивања музеја у Скопљу. Оснивање музеја везује се за Филозофски факултет одмах при његовом оснивању. У првом предлогу Уредбе за Филозофски факултет у Скопљу, који је поднео тадашњи ректор Јован Цвијић, 12. јануара 1920. у члану 9, дефинише се да се „уз филозофски факултет у Скопљу оснива Етнографски музеј“. Овај Цвијићев предлог није усвојен због недовољно финансијских средстава, те није ни унет у званичну верзију Уредбе од 7. фебруара 1920. године. Као и у случају научног друштва, тако и у случају музеја, скопски Филозофски факултет никада није одустао од оснивања, стално тражећи од Министарства просвете довољно велики буџет, који би омогућио стално прикупљање и чување музејских експоната. И пре оснивања Факултета, у Скопљу је постојала једна мала збирка историјско – музејских старина. Била је поверена на чување Милану Боројевићу, наставнику Учитељске школе, који ју је предао новооснованом Факултету, по наредби Министарства просвете од 23. септембра 1920. године. Овом одлуком Филозофски факултет у Скопљу је добио своју историјско – археолошку збирку, која се сматра претечом Музеја Јужне Србије.

ОСНИВАЊЕ МУЗЕЈА ЈУЖНЕ СРБИЈЕ 1924. ГОДИНЕ

Како је оснивању Филозофског факултета у Скопљу претходила иницијатива тадашњег ректора београдског Универзитета, Јована Цвијића, тако је и оснивање Музеја Јужне Србије резултат личне иницијативе и настојања професора и декана скопског Факултета, једног од оснивача и дугогодишњег председника „Скопског научног друштва“, Радослава Грујића (1878-1955).

Одмах по доласку у Скопље 1920. године, као један од првих професора онда основаног Филозофског факултета, Радослав Грујић је преузео научна путовања по целој територији онда тек (поново) ослобођене Јужне Србије. Из тог разлога, Филозофски факултет је овластио професора Грујића да организује историјско – археолошки музеј, а из буџета Факултета за 1921/22, издвојено је 10.000 динара за ту намену. Истраживајући по разним местима и пределима, Грујић је забележио огромно богатство историјских објеката из разних епоха, који су убрзано нестајали под многим неповољним утицајима нове материјалне културе. На све стране широм ове колевке и језгра српске средњовековне државе и културе, гледао је како српски, али и други, старији антички, грчки, римски, византијски и млађи, османски историјски и уметнички споменици пропадају, колико од дуготрајног зуба времена, толико и од људског неразумевања њихове вредности.

И, већ у лето 1921. у Скопље су почели да пристижу многи камени и други културни споменици са свих страна тадашње Јужне Србије (простор ослобођен 1912). Нарочито значајно било је сакупљање две стотине камених предмета класичне и средњовековне културе, који су пренети, а који су чинили основу лапидаријума Историјско – археолошког музеја у Скопљу, касније формираног у обновљеном Куршумли хану, на иницијативу Скопског научног друштва.

Свој први дом Музеј је имао на Филозофском факултету: лапидаријум у дворишту и сутерену факултетске зграде док су остали ситнији и од веће историјско – уметничке вредности објекти били смештени на Историјском семинару факултета. Најпре као приватна збирка, ова колекција епиграфских споменика чинила је темељ каснијег државног музеја у Скопљу. Неуморног у сакупљању српских и осталих старина на Југу, Грујића је пут при оваквом научно – музејском раду одвео касније чак и у Софију, да би одакле од оних многих, за време Великог рата, отетих народних старина из Јужне Србије, вратио бар неколико које су тамо откривене. Тада је из Софије враћена и надгробна плоча мајке цара Душана, Теодоре, која се раније налазила у цркви Светог Димитрија у Скопљу, и чији је целокупан натпис Р. Грујић одгонетнуо и објавио у Гласнику СНД.

Основана приватном иницијативом још 1921. године, за ову споменичку збирку, о којој се првих неколико

година махом о личном трошку старао сам оснивач проф. Грујић, у буџету нису била предвиђена значајнија издвајања за њено одржавање.

Музеј, у прво време према своме основном одељењу зван „Историјско – археолошки музеј у Скопљу“, најзад је 1. априла 1924 основан и званично установљен, увођењем у државни буџет за 1924/25. под именом „Музеј Јужне Србије“. За првог председника, очекивано, изабран је проф. Радослав Грујић, који је на том месту остао све до октобра 1937. године. Након одласка проф. Грујића, наследио га је проф. географије и етнологије на факултету, Војислав Радовановић, такође један од оснивача Музеја. Од тада се Музеј у Скопљу, захваљујући широком научно – музејском интересу његових оснивача, а касније и ангажовањем других стручних музејских сарадника, брзо развио у културну установу од регионалног и националног значаја, чији је основни задатак био „да што верније и што потпуније представи целокупну природу и културу Јужне Србије“.

Према документацији Археолошког музеја, прикупљање споменика интензивирани су у периоду 1926 – 1934. године, у време када су др Р. Грујић, др Никола Вулић, др Миодраг Кокић и др Миодраг Грбић вршили рекогносцирање територије тадашње Јужне Србије и сви случајни налази, укључујући оне из најудаљенијих села, као и налази археолошких истраживања, прикупљени и документовани у Куршумли хану били су доступни заинтересованим истраживачима и посетиоцима.

Круна тих истраживања јесу проналасци великих археолошких локалитета као што су Требениште код Охрида (и чувена златна маска), остаци старих римских градова Сцири код Скопља и Stobi код Велеса, али је свакако најзначајније откриће гробног места првог српског цара – Стефана Душана Немањића, које је 1927. године открио професор Р. Грујић приликом ископавања манастира Св. Архангела код Призрена. Музеј је након свог формалног оснивања 1924, захваљујући повољним материјалним и научно – техничким условима, покренуо формирање нових специјализованих одељења.

МУЗЕЈСКА ОДЕЉЕЊА

Историјско – археолошко одељење, као темељно и најстарије, формирано је 1921. године од стране оснивача музеја, захваљујући личном залагању и теренским радом професора Р. Грујића са својим лапидаријумом античких, средњовековних и нововековних споменика. Најпре у самом објекту Учитељске школе на ободу Градског парка, а од 1922. године и у сопственом објекту Филозофског факултета. На једној од седница факултета, 22. јануара 1923. године, поднет је извештај о поклону Њ. В. краља Алек-

сандра Етнографском музеју факултета. Од те године Историјско – археолошки музеј почео је са систематским сакупљањем споменичких експоната. Управа Музеја имала је проблема са адекватним смештајем експоната, због чега је његов председник Р. Грујић затражио од Министарства просвете пространију зграду за Музеј, као и неку трошну кућу за одсек лапидаријума, али и бесплатне саобраћајне услуге за њихово довожење у Скопље. Након 1926. године одељење је коначно било смештено у простору адаптираног Куршумли хана у коме се и данас налази.

У Историјско – археолошком одељењу Музеја Јужне Србије радили су препаратор, практикант, служитељ и хонорарни кустос који је истовремено био и његов управник. Од 1924. године у Музеју су били ангажовани по један фотограф и рестауратор. Музеј је поседовао стручну библиотеку, а велики део буџета трошен је за истраживачка путовања, транспорт експоната по Јужној Србији, ископавања, куповину археолошких објеката, нумизматичких збирки и старих рукописа. Осим тога Музеј је обављао и фотографисање, снимање у гипсу и израду модела од дрвета и камена разних старих споменика наше прошлости, као и конзервирање и заштиту угроженних споменика, пре свих, српских средњовековних црквених задужбина.

Етнографско – антропогеографско одељење основано је 1925. године, будући да је музејски буџет омогућио набавку појединих важних етнолошких предмета. Поред експоната сабраних на теренским истраживањима – збирки народних ношњи, накита и оружја, Етнографско одељење било је обogaњено акварелима сеоске ношње и моделима (макетама) старих кућа, које је изградио уметник Петар Бибић (1893-1971).

Најистакнутије макете биле су кућа – чардаклија из Скопске Црне Горе и манастир Светог Пантелејмона у селу Незеци близу Скопља. Од 1926. године др. Војислав Радовановић, пензионисани ванредни професор загребачког Универзитета, био је постављен за кустоса Етнографско – антропогеографско одељења при Музеју, са задатком да помогне у сакупљању, сређивању и проучавању етнолошких предмета. Музеј Јужне Србије је такође поседовао и галерију фресака и других слика, нумизматичку збирку и друге вредне предмете. Касније је премештен у модерну зграду Трговинско – индустријске коморе, на централном тргу Краља Петра, на последња два спрата.

Зоолошко одељење Музеја Јужне Србије у Скопљу је формирано новембра 1926. године, доношењем закона (Зоолошки музеј у Скопљу, „Јужни Преплед“ 1, 1928, 222). Оснивањем је руководила трочлана комисија, коју је предводио др Станко Караман. У оквиру тога постојали су Зоолошка башта са павиљоном Зоолошког музеја. Своје прве посетиоце музеј је примио 1927. године. Зоолошки музеј је у периоду од 1927-1938. био привремено смештен у тадашњем Просветном дому, у коме је имао на располагању две просторије. Визија Станка Карамана била је јасна. То је требало да буде институција у којој ће се одвијати, организовано и систематски, колекционарска, издавачка и изложбена делатност, при чему ће ова последња бити директно у функцији подизања образовања.

Музеј је такође имао обавезу да школе по Јужној Србији снабдева зоолошким материјалом, иако је при буџетирању био именован као „Археолошко – историјско – јестаственички музеј“, због чега је издржаван искључиво од дотација Општине града Скопља и добровољних прилога појединаца. Др Караман је заслужан и за покретање музејског часописа „Analles“ 1939. године. Данашњи наследници овог одељења јесу Природнонаучни музеј Северне Македоније и Зоолошки врт у Скопљу.

Већ следеће, 1927. године, формирано је и Географско – петрографско одељење, чиме ће Музеј Јужне Србије у потпуности заокружити своју организациону целину, задржавши је таквом све до свог укидања, априла 1941. године. Након формирања свих својих одељења, Музеј Јужне Србије је покренуо и своје музејске научне публикације. Тако су, најпре, 1934. године покренута „Посебна издања“, 1937. године „Годишњак Музеја Јужне Србије“, а Зоолошко одељење и свој стручни часопис „Analles“ 1939. године, који је до почетка рата изашао у седам бројева. Један од семинара о раду Етнографског музеја у Скопљу – Музеја Јужне Србије, био је објављен 1928. године у „Народнописном веснику Чехослованском“ из Прага. ●

Милош Стојковић

Извори:

- 1) Стојковић, Милош. Век од оснивања Филозофског факултета у Скопљу (1920 – 2020): оснивање и почеци. Јубилеј прве високошколске установе Јужне Србије. Српски културно – информативни центар СПОНА, Скопље 2023, 62 – 68.

Нова хумана мисија
за лепше детињство и
боље сутра породице
Младеновски из села
Ранковци

ОСАМ ДЕЧИЈИХ ОСМЕХА ДОЧЕКУЈЕ ГОСТЕ

Пројекат који су започели добри људи из локалне општине, организације Срце на длану, али и њихове комшије из села, није приведен крају, па сада и све то што је урађено, полако почиње да пропада. Свима је циљ био да се чак осморо ових симпатичних малишана Ангела (15), Андреј (13), Ана-Марија (12), Матеј (10), Мила (8), Борјана (7), Лука (5) и Никола (4), изместе из страћаре у којој су до пре коју годину живели и да им се пружи шанса за бољи живот и угодније детињство.

Нова мисија фондације Срби за Србе и Споне - Радост и осмеси на лицима најмлађих чланова породице Младеновски из села Ранковци код Криве Паланке, зраче невероватним оптимизмом. Помислио би човек да су то најсрећнија деца на целом свету и да живе у сваком изобиљу. Ипак, њихова стварност је другачија. Кућа у којој живе јесте новијег датума и чврсте грађе, али је остала недовршена. Чамотиња и немаштина ништавни су наспрам осмеха осморо дечице породице Младеновски. Малишани се потајно надају лепшем детињству!

**Срби
за
Србе**

Отац Бобан готово сам вуче целу породицу. Супруга Лидија има здравствених потешкоћа, па Бобан одласком у честе наднице, покушава да обезбеди оно најминималније, како би његова бројна породица преживела из месеца у месец.

- Живели смо у кући мога деде, која се налази недалеко одавде. Прошли сте поред ње. Није било могуће ту више живети. Захвалан сам стварно свим људима који су ми помогли да се преместимо у ову кућу коју имамо. Проблем је јер није довршена па пропада, а ја

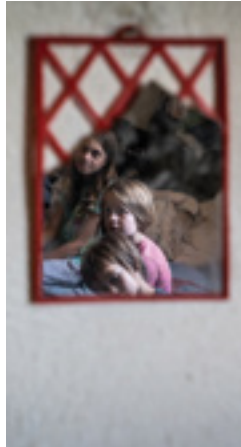
немам како да прикупим новац да бих било шта урадио. Знам доста тога сам да радим, јер сам грађевинац, али новца имамо једва за храну и одећу - забрињуто нам је испричао Бобан.

Док су се дечица безбрижно и раздрагано јурила по дворишту, играјући се са малом мацом, која им је поред избушене лопте једина занимација, наставили смо разговор са домаћином Бобаном.

- Градња куће је застала пре пар година, када смо се и уселили овде. Ја бих био срећан да помогнете колико можете. Има доста тога што је потребно да се доврши. Тоалет да се направи и још која соба у поткровљу. Сада имамо ове две собе у којима сви спавамо. Деца расту, има и дечака и девојчица, па би желели да имају мало више простора. У поткровљу има доста простора да се направе собе - додао је Бобан.

Сва деца су нас очарала. Сви су од реда били насмејани током наше посете. Неко је био причљивији, неко мало више стидљив, али осетили смо да су срећни што имају једни друге. Жеље су им скромне и не разликују се пуно од жеља њихових вршњака из осталих крајева где наша организација спроводи своје активности. Која соба више и удобнији кревет, радни сто, столица.

- Радовала су се деца када су чула да ћете доћи. Објаснио сам им ко сте. Јесу мало стидљивији, али разумеју што сте дошли. Они би тек били пресрећни када би добили собе. Не бих вам могао описати ту радост - закључио је Бобан разговор са нама.

Радовала су се деца када су чула да ћете доћи. Објаснио сам им ко сте. Јесу мало стидљивији, али разумеју што сте дошли. Они би тек били пресрећни када би добили собе. Не бих вам могао описати ту радост!

Нови добротворни изазов у који ћемо се радо упустити је пред нама, како би заједничким снагама успели да измамимо још веће и блиставе осмехе на лицима ове скромне дечице и омогућимо им да одрастају у топлој и пространом дому.

Предраг Маринковић

Фото: Ђорђе Боровић

Маштањима је дошао крај – најмлађи Митровићи од сада бодре Србију из свог новог дома!

У ЧЕТИРЦУ НОВА ЖИВОТНА ПРИЧА

„Нека вас Бог благослови!“ – део је текста захвалности којим смо дочекани испред нове куће породице Митровић у месту Четирце у Северној Македонији, а која је саграђена уз помоћ донација наших великодушних донатора са свих страна света. Да ли је потребно више од тога да добијемо и да ли постоји већа награда када вас неко благосиља и жели вам да сте Богом благословени?

Сувишно је објашњавати.

То је, уосталом, најмање што нам треба, а најбитније што можемо да добијемо, када је реч о изражавању захвалности породица за добијену помоћ.

Усамљена четворка више неће бити усамљена. Александар (14), Александра (14), Данијела (10) и Немања (8) одлазе из готово етнички чистог албанског села Сопот и започињу нову етапу свог детињства са родитељима Мирославом и Надицом у Четирцу, где их

**Срби
за
Србе**

очекује упознавање са новим другарима и живот у условима какве заслужује да има свако дете.

Митровићи нису могли да сакрију ни своју срећу, а ни своју захвалност за, слободно можемо рећи, нови живот. Јер нова кућа представља за сваког човека нови живот, а узевши у обзир како су и где до сада живели, нема сумње да је ово уистину нови почетак за њих.

– Организација Срби за Србе нам је променила живот. Посебно ми се свиђа купатило, то нам много значи, али и све остало у кући. И нема више страха јер смо сада ипак у нашем селу, да барем око тога не морам да бринем за њих, да ли ће и како ће проћи кроз село и да ли ће их неко дирати – задовољно нам је испричала своје утиске мајка Надица.

Док траје церемонија усељења присећамо се како су се ређали одговори ових малишана када смо их

прошле године упознали у трошној кући од камених плоча и блата, на питање шта је то што би желели да имају: собе, собе, другари, собе и купатило.

И све је то испуњено. Све собе су на броју, ту је и купатило, а другари се спремају да дођу у посету и на дружење.

- Велика је разлика између старе куће и нове. Сад имам собу у овој кући и долазиће ми другови. Свиђа ми се и то што имамо купатило. Наравно, планирам на европском првенству да пратим Србију и да навијам за Александра Митровића, као и до сада, рекао нам је имењак и презимењак нашег прослављеног фудбалског репрезентативца.

Испуњени смо радошћу, јер нема лепшег осећаја него када сведочите о промени нечијег живота на боље. А посебно када знате да сте ви добрим делом суделовали у томе.

- Нова кућа за мене представља радост. Имамо више соба, купатило где можемо да одржавамо хигијену и неће бити буба као у старој кући, додала је и Александра своје утиске.

Испуњени смо радошћу, јер нема лепшег осећаја него када сведочите о промени нечијег живота на боље. А посебно када знате да сте ви добрим делом суделовали у томе.

Са друге стране Данијела је имала занимљива запажања и пренела нам је шта се њој највише допада:

- Кухиња ми се највише свиђа. Ту ћу помагати мами да кува, а у купатилу ми се свиђа што имамо огледало.

Апел за помоћ породици Митровић снажно је одјекнуо. Више стотина донатора се одазвало и у рекордном року је прикупљено довољно средстава да започнемо и довршимо овај пројекат. Уз помоћ пријатеља организације Српског културно-информативног центра СПОНА из Скопља, купљено је земљиште за изградњу куће.

Наша организација је финансирали копање бунара за довод воде у кућу, изградњу и опремање куће основним намештајем (један брачни кревет, кухиња са судопером, два радна стола са столицама, четири кревета са душецима, три ормана, трпезаријски сто са шест столица и угаона гарнитура) и белом техником (шпорет на дрва, електрични шпорет, фрижидер и машина за веш).

Вредност помоћи породици Митровић износи 59.644 евра (од чега је у 2023. години исплаћено 19.740 евра и 26.958 динара). Додали смо још једну малу задужбину у ризницу нашег деловања на подручју Северне Македоније, а која ће бити трајни сведок о великодушном и преданом раду свих нас.

Захваљујемо се овим путем и истакнутим појединцима и групама донатора који су конкретно подржали овај пројекат, Србима из Кине, Немањи С. из Србије, али и свим учесницима догађаја, као што су: Дечији фестивал на Калемегдану, Хуманитарни турнир у Кумодражу, Меморијални фудбалски турнир Немања Љубичић-Шваба у Земуну и Тројка из блока у Смедереву на којима су се средства наменски прикупљала за породицу Митровић.

Предраг Маринковић

У име фондације Делије желим да Вам се захвалим што сте се одазвали нашем позиву и дошли вечерас да подржите наш рад и помогнете нам у реализацији Видовданске акције у склопу које планирамо да помогнемо неколико светиња, народну кухињу и породице које живе на Косову и Метохији, али и на другим српским територијама.

Трећу годину заредом организујемо Видовданску акцију са циљем да помогнемо наш народ на Косову и Метохији. Овог пута у плану нам је да помогнемо Народној кухињи на Косову и Метохији у куповини трактора за пољопривреду коју обављају на својим газдинствима, затим Манастиру Драганац у изградњи хангара за одлагање радних машина и сточне хране, Манастиру Бањска у изградњи заштитног зида, породице Стојковић, Симић и Стевић из Пасјана, породицу Утвић из Зубиног Потока, као и неколико породица и светиња на простору Македоније, Црне Горе, Републике Српске и Хрватске.

Тешко је наћи адекватне речи да бисмо исказали оно што је суштина, како вечерашњег окупљања тако и свеукупног нашег рада на тему Косова и Метохије. Љубав према отаџбини и нашем народу је аманет који нам је дат Црвеном Звездом која нас је све окупила. Наша старија браћа су ту љубав уобличила својим активностима и залагањем још осамдесетих година, а деведесетих су многи међу њима оставили живот на ратиштима широм српских земаља.

Почетком двехиљадитих они су препознали потребу да се нашем народу помаже и кроз хуманитарне активности. Од тада до данас многе генерације Делија су дубљи смисао свог живота препознавале у обиласцима, пре свега, Косова и Метохије. Ко смо и шта смо схватили смо у Високим Дечанима, Пећкој Патријаршији, Грачаници, Светим Архангелима, у Бањској и Драганцу.

Снагу за борбу пронашли смо у Призрену, Ђаковици, Митровици и Ораховцу и по многим српским селима Метохије и Косова. Мати Теоктиста и бакице у Ђаковици које ван црквене порте нису годинама закорачиле на улицу; бака Ката Грујић која живи у малој недовршеној повратничкој кућици у Петричу преко пута рушевина храма Свете Тројице као једина Српкиња у широј околини; сестре у манастиру Девич, у Дре-

ници, паљене и прогањане и 1999. и 2004. и до дан данас. Много бола смо видели у разговору са породицама страдалих дечака на Бистрици, са породицама побијених жетелаца у Старом Грацком, са родитељима убијеног дечака Димитрија Поповића из Грачанице. Схватили смо да је Косово болна рана, незацељена. Али Косово није само то. Како дочарати било коме Високе Дечане, кивот Светог Краља и љубав његове братије? Мирис векова у старим средњовековним црквама, али и на њиховим згариштима. Песму у јединој преосталој српској улици у Ораховцу.

ПРИЧА О ПРОСТОРУ СРЦА ГДЕ

На крају, нова рана али и ново утврђење нашег опредељења постала су и наша браћа са севера Косова. За више од две деценије дружења са њима постали смо много више од другара, постали смо сви једна велика породица. Славили смо рођендане, крштења, свадбовали али и проводили сасвим обичне дане - ако обични дани постоје под косовским небом. Данас наша браћа не могу да се врате на своја огњишта само зато што су желели слободу, а они који су остали преживљавају свакодневни притисак и проблеме.

Споменули смо само мали део, јер ово је прича која не може да се исказе до краја, ово је прича која се живи и коју до краја разумеју само они који су били и окусили Косово и Метохију. Што су више одлазили боље могу да разумеју. Ово није прича ни о политици, ни о проблемима, ни о разним реалностима - а оне су често јако лоше, ово је прича о простору срца где не важе земаљски закони и реалности.

Зато, када говоримо или пишемо оне две речи, које су се излизале од силне употребе, треба разумети да оне нису само фраза, то је наше целоживотно опредељење... Нема предаје!

Говор Мирјане Павловић испред Фондације Делије изговорен на отварању донаторске вечери јуна месеца за помоћ српском народу на Космету и Србима у региону.

Гостопримство српских домаћина, свуда, њихову ведрину и понос, и изнад свега истрајност. Светост српске дечице из Поморавља, Новог Брда, Метохије... Помажући њима ми смо више помогли самима себи. Али смо такође и изградили бедем одлуке да не можемо да се предамо у борби за наш народ на Космету. Сваки манастир, град и село, а нарочито људи и деца које смо тамо упознали постали су та тврђава, и све и да хоћемо - не можемо да их заборавимо и да их се одрекнемо. Они су наш завет да се нећемо предати колико год и како год је у нашој моћи да се боримо до краја!

НЕ ВАЖЕ ЗЕМАЉСКИ ЗАКОНИ

 ОШ Александар Урдаревиќ
 Фото: Нена Ристиќ Косовска

Старе опомене и ове школске године у Македонији

Указано је да је број ученика у општем паду, регистровано је око 17.000 мање деце у последњих седам година. Из ресорног Министарства образовања и науке (МОН), у Скопљу је објављено да је у истом периоду број ђака првака смањен за око 3.500. Тај „погубан и разочаравајући“ податак је потврдила ресорна министарка за образовање и науку Весна Јаневска.

„САГЛЕДАВАЊЕ“ СТАЊА

Редовна настава на српском језику и даље се одвија једино у поменути три основне школе у Македонији. Укупан број ђака је и ове године у опадању. Потврђује то и нови поражавајући податак да ће ове школске године само 133 основца пратити наставу у одељењима на српском језику.

У Основној школи „Светозар Марковић“ у Старом Нагоричану, где се настава у свим разредима изводи на српском језику, основно образовање на свом матерњем језику стиче укупно 70 ученика од којих је шесторо првака.

Сурова чињеница је да је ова школска година почела податком да у школи „Браћа Рибар“ у Табановцу више нема уписаног ђака првака. Само један је уписан у одељење подручне јединице у селу Четирице, па је укупан број деце у овој школи - 28.

Слична невесела ситуација је и у Основној школи „Св. Кирило и Методије“ у селу Кучевишту, где

су уписана само два ђака у одељењу на српском језику. Сада је у тој школи укупан број ђака који наставу прате на српском језику - 35. Охрабрујуће делује податак да је у овој и у школи „Александар Урдаревиќ“ у селу Сандеву подно Скопске Црне Горе, 153 основца одређено да похађа наставу пратећи програм изборног предмета Језик и култура Срба. У Кучевишту је у том програму 103, а у Сандеву 50 основца.

ПОКЛОНИ ЦЕНТРА СПОНА

Традиционално, већ 12 година, и овог септембра на почетку школске године, активисти Српског културно информативног центра СПОНА на терену дарују школцима ранчеве са школским прибором. Све је кулљено захваљујући донацијама, пријатељима и сарадницима.

Први пакети су подељени дечици у селима у околини Куманова у Речици, Тронеџи, Доњем Коњару и Старом Нагоричану.

На сам дан почетка школске године, на свечаности у школи у Кучевишту, такође су подељени поклон пакети школског прибора и ђачких ранаца усбуђеним ђацима, посебно првачићима.

Прибор и ранчеви ђацима првацима, али и онима нешто старијима, подељени су како у одељењима где се одвија редовна настава на српском језику у оквиру просветног система Македоније, тако и

С почетком нове 2024-2025. школске године у Републици Северној Македонији (РСМ), поново се као и претходних година, у први план истиче позната констатција о све израженијем смањењу броја ученика у свим срединама. Званично је наведено да је ове године уписано 245.000 ученика. Први пут у школске клупе село је и девет ђака првака који ће наставу похађати на српском језику у школама у Старом Нагоричану, Табановцу и Кучевишту.

оним школцима који наставу прате у програму изборног предмета Језик и култура Срба.

- Осим новчаних донација и уплата на наш рачун 200003362578033 - Стопанска банка АД Скопје (са назнаком ШКОЛСКИ ПРИБОР), у наш центар СПОНА (Булевар Св. Кирил и Методиј бр. 30, Центар - Скопље, радно време 9-17 ч) можете донети нове свеске, оловке, гумице, лењире, бојице, фломастере, четкице, темпере, блокове, колаже, односно све што је потребно једном детету школског узраста, каже Горана Јуруковски Јовановска, додајући да је добар део донација већ у просторијама Центра. ●

М.С.

ОШ Браћа Рибар, Табановце